

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRİŞİNİN DİN BOYUTU

(SEMPOZYUM)

17 - 19 Eylül 2001

DÜZENLEYEN

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI İŞBİRLİĞİ
İLE
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

ANKARA - 2003

MÜSLÜMAN EHL-İ KİTAP İNANÇ ESASLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Doç. Dr. Remzi Kaya*

İlâhî dinler tevhid inancı üzerinde kurulmuştur. Bu inanç sistemi, Yüce Allah'ın peygamberleri aracılığı ile fıtrat dini,¹ Hanîf dini,² Hak din³ ve İslâm isimleriyle gönderilmiştir.⁴ Bu isimlerin hepsi tevhid inancını temsil etmektedir. Hz. Adem ile Hz. Muhammed arasında gönderilen bütün Peygamberlerin bu inancın dışında bir dini getirmediği anlaşılır. Buna göre, Hz. İsa ve Hz. Musa'nın getirmiş olduğu dinleri İlâhî kökenlidir. Onların gönderiliş itibarıyla isimleri İslâm'dır. Bununla birlikte, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'e verilen inanç esasları bugün aynı mıdır? Aynı işe Hz. Muhammed'in gönderilmesine niçin ihtiyaç duyulmuştur? gibi sorulara cevap aranarak İnanç esaslarının bir karşılaştırması yapılacaktır.

Kur'an, temel inançların bir olduğunu ifade ederken, insanlığın durumuna da açıklık getirmektedir. Bu verilere göre insanlığın aslı toprak olup,⁵ atası da Hz. Adem ve Havva'dır.⁶ Buna göre, Yüce Allah alemlerin Rabb'i,⁷ Hz. Muhammed diğer peygamber ve kitapları Allah'tan geldiği şekliyle tasdik eden alemlerin Peygamberi,⁸ Kur'an-ı Kerim de Ehl-i Kitap'ın ihtilaf ettiği, yanlışlığı ve unuttuğu konuları haber veren son kitabı,⁹ Müslümanlar da iyi, güzel ve doğruların temsilcisi niteliğindedir.¹⁰ Hz. Muhammed aracılığı ile gönderilen Kur'an'da inanç esasları başta olmak üzere, Peygamberlere emredilenler hatırlatılmış, yanlışlar düzeltilmiş, olması gerekenler bütün Peygamberlerin getirdiği şekliyle,¹¹ korumaya alınmıştır.¹² İslâm'a göre doğru ve yanlış bilinmeden insanların huzurlu olması mümkün değildir. İşte Kur'an, Müslüman ve Ehl-i Kitap arasındaki inanç esaslarındaki farklı noktaları hatırlatarak insanlığı peygamberlerin emrettiği fıtrat inancına çağırma tadır.¹³

* Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Rum, 30/30.

² Bk. Kur'an-ı Kerim, Nahl, 16/123; 6/61; 3/67.

³ Bk. Kur'an-ı Kerim, Tevbe 9/33.

⁴ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/19, 85.

⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/59. Krş Tirmizi, Menakıp, 73.

⁶ Bk. Kur'an-ı Kerim, Nisâ, 4/1; Hucurat, 49/13.

⁷ Bk. Kur'an-ı Kerim, Fatîha, 1/1.

⁸ Bk. Kur'an-ı Kerim, Enbiya, 21/105.

⁹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Neml, 27/76; Nahl, 16/64.

¹⁰ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/110.

¹¹ Bk. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/50; Nahl, 16/118; En'am, 6/143-145.

¹² Bk. Kur'an-ı Kerim, Hicr, 15/9.

¹³ Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/64.

A. KUR'AN-I KERİM'E GÖRE EHL-İ KİTAB'TA ALLAH İNANCI

1)YAHUDİLİKTE ALLAH İNANCI

Yüce Allah, Yahudilerin verilen nimetleri unuttukları,¹⁴ isyan ettikleri,¹⁵ yanıldıkları¹⁶ ve Tevrat'ı gereği gibi uygulamadıklarını hatırlatmaktadır.¹⁷ Buna sebep olarak din adamları gösterilir.¹⁸ Kur'an- Kerim bu durumu; "Bu Kur'an, İsrail oğullarına, kendilerine ayrılığa düştükleri şeylerin bir çoğunu hatırlatıyor."¹⁹ "Biz sana Kur'an'ı indirdik ki, hakkında ayrılığa düştükleri şeyi onlara açıklasın ve inanan bir kavim için, yol gösterici ve rahmet olsun."²⁰ ifadeleriyle haber vermektedir.

Tevrat verilerine göre Allah birdir.²¹ Ezeli ve ebedidir.²² O her şeye sahiptir.²³ O'nu kimse göremez.²⁴ Dua edenin duasına icabet eder.²⁵ Buraya aldığımız Tevrat cümleleri ile Kur'an'ın ifadeleri aynıdır. Tevrat'ta yer alan bu olumlu cümlelerin yanında Yüce yaratıcıya göz, kulak, dudak, burun, kol ve insanları kendi gibi yarattı ifadeleri,²⁶ Kur'an tarafından kabul edilmez bulunur. Yaratıcı Yahudilerin üç temel noktada yanıldıklarını haber verir.

a) Allah'a Çocuk edindi demeleri.

Yahudilerin bu iddialarının başında Hz. Üzeyr'le ilgili olanı ilk sırayı oluşturur. Onlara göre Hz. Üzeyr "Allah'ın oğlu"dur. Yahudilerden Selman b. Mişkem ve arkadaşlarının Hz. Peygamber'e "Biz sana nasıl iman ederiz. Kiblemizi değiştirdin. Üzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu kabul etmiyorsun" demeleri üzerine; "Yahudiler 'Üzeyr Allah'ın oğludur' dediler..."²⁷ ayetinin nazil olduğu belirtilmektedir.²⁸

Taberî'de yer alan nakilde, Yahudiler Tevrat'la amel etmeyi bırakırlar. Bunun üzerine Tevrat'ın korunduğu tabut (Ahid sandığı) ortadan kaldırıldığı gibi hafızalardan da büyük ölçüde silinir. Bu duruma üzülen Hz. Üzeyr (Ezra), Tevrat'ın kendisine verilmesi için dua etmişti. Nihayet namaz kıldığı bir anda Tevrat kalbine ilham olmuş, Ezra da bu durumu hemen halka duyurmuştu. Halk bu olay üzerine O'na kutsiyet izafe etmişlerdi.²⁹ Kur'an Hz. Uzayr'ın Allah'ın oğlu değil kulu olduğunu hatırlatır.

¹⁴ Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/40,48-60, 122, Araf, 7/160-161.

¹⁵ Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran, 3/70-71; 2/51-52.

¹⁶ Kur'an-ı Kerim, Mâide, 5/20-26; 7/138-140.

¹⁷ Kur'an-ı Kerim, Nisâ, 4/46; 5/13.

¹⁸ Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/31.

¹⁹ Kur'an-ı Kerim, Neml, 27/76.

²⁰ Kur'an-ı Kerim, Nahl, 16/64.

²¹ Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, 41/35.

²² Kitab-ı Mukaddes, İşaya, 41/4; 48/12.

²³ Kitab-ı Mukaddes, Tesniye, 6/4.

²⁴ Kitab-ı Mukaddes, Çıkış, 32/20.

²⁵ Kitab-ı Mukaddes, Mezmurlar, 145/20.

²⁶ Bk. Kitab-ı Mukaddes, II Krallar, 15/19; Sayılar, 11/1; İşaya, 11/4, 62/8; Tekvin, 1/27, 8/21.

²⁷ Tevbe, 9/30

²⁸ Bk. İbn Hişam, Sire, II/283.

²⁹ Taberî, Tefsir, X/111; Vajda A. George, İbn Teymiyye, C. 49; Paris, s. 112.

b) Allah'a cimri demeleri:

Cimri ahlaken hoş karşılanmaz. İnsanlar arasında da kötü huy olarak kabul edilir. Yüce Allah, yardımlaşmayı ve Allah yolunda harcamayı emretmektedir. İbn Abbas'tan gelen bir nakilde; *"Kimdir o adam ki, Allah'a güzel bir borç versin de Allah da o'na kat kat fazlasıyla ödesin..."*³⁰ ayeti nazil olunca, Yahudilerin "Allah fakir düştü, ödünç para istiyor" demeleri üzerine,³¹ bir cevap mahiyetinde; *"Gerçekten Allah fakirdir bizler zenginiz diyenlerin sözünü işitmiştir. Dediklerini ve haksız yere peygamberlerini öldürmelerini yazacağız. (Onlara), tadın o şiddetli azabı diyeceğiz"*³² ayeti nazil olmuş ve onların iftiralarda bulundukları belirtilmiştir.³³

c) Din Adamlarının statüsü.

Yahudilikte Hz. Musa'nın getirmiş olduğu itikâdi konuları açık olarak bulmak oldukça zordur. Bu dinde ilk teolojik çalışma İskenderiyeli Yahudi PHİLO (yaklaşık M.Ö. 20-M.S. 50-60) tarafından yapıldığı bilinmektedir.³⁴ Daha sonra eldeki Tevrat nüshalarını tefsir eden Rabbi ben Meymon (M.S. 1135-1204), Yahudiler için 13 maddelik iman esaslarını oluşturmuştur.³⁵ Bu münasebetle Yahudilikte din adamlarının son derece önemli konumu bulunmaktadır:

"Ehl-i Kitap" ın din adamlarıyla ilgili Kitab-ı Mukaddes'te; "Yazıcılar ve Ferisiler, Musâ'nın kürsüsüne sahiptirler. Onlar ne derse, yapınız"³⁶ cümlelerine rastlanmaktadır. Buna göre din adamlarının her dediğinin yapılması dini emir niteliğini taşır. Oysa ilâhî dinlerden meselâ İslâm'da Hz. Peygamber bile kendiliğinden bir şey söyleyememektedir.³⁷ Yaptığı tebliğde insan olduğu için bir hata olursa O, hemen Rabbi tarafından tashih edilmektedir.³⁸ Kitap Ehlinin ise, din adamları söz ve fiillerinden kimseye hesap verme mecburiyetinde değildir. Kur'ân-ı Kerim bu durumu bilginleri Rab tanıma olarak nitelendirmektedir.³⁹

2- HİRİSTİYANLIKTA ALLAH İNANCI

Hz. İsa'ya söyletirilen teslis inancının,⁴⁰ O'nun tarafından emredilen bir sistem olmadığı anlaşılır. II. Asırdan itibaren Grek felsefesi ve Eflatuncu görüşlerin tesiri ile gelişen⁴¹ ve Pavlos tarafından Hristiyanlığa sokulan bir inanç olarak kabul edil-

³⁰ Bk. Bakara, 2/245.

³¹ Bk. Kurtubî, Tefsir, IV/294; İbn Kesîr, Tefsir, II/153.

³² Âl-i İmrân, 3/181.

³³ Bk. Mâide, 5/64.

³⁴ Bk. Kutluay, Yaşar, İslâm ve Yahudi Mezhepleri, Ankara, 1965, s. 122.

³⁵ Tümer, Günay, Küçük Abdurrahman, Dinler Tarihi, s. 131.

³⁶ Bk. Kitab-ı Mukaddes, Matta, 23/2-3.

³⁷ Necm 53/3.

³⁸ Abese, 80/1-7.

³⁹ Bk. Tevbe, 9/30.

⁴⁰ Teslis inancı hakkında kabul edilen İncil metinleri için bk: Yuhanna, 1/1-3, 14, 17/21; Matta, 28/19. aydın Reddiye, bk. S. 114.

⁴¹ Bk. Aydın, Reddiye, s. 119.

mektedir.⁴² Bu inanç İznik konsilinde büyük tartışmalardan sonra baba ve oğul'un durumu kabul edilmiş, 381 İst. konsilinde de Hz. Meryem'e ilahlık statüsü verilmiştir. Kur'an-ı Kerim bu durumu Kıyamet gününde Hz. İsa'ya soracağı soru ve Hz. İsa'nın vereceği cevap ile açıklık getirmektedir.

"...Ey Meryem oğlu İsa, sen mi insanlara 'beni ve annemi; Allah'tan başka iki tanrı edinin 'dedin? Hâşâ, dedi. Sen yücesin. Benim için gerçek olmayan bir şeyi söylemek bana yakışmaz. Şayet demiş olsam, sen bunu bilirsin. Sen benim nefsimde olanı bilirsin. Ben senin nefsinde olanı bilmem. Çünkü gaybları bilen yalnız sensin. Ben onlara: benim ve sizin Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin diye senin bana öğretmiş olduğundan başka bir şey söylemedim..."⁴³

Kur'an-ı Kerim'in işaret ettiği bu inancı a)Teslisi ret, b)Allah'ın çocuğu olmadığını açıklama, c)Hz. İsa ve Hz. Meryem'in birer insan olduğunu bildirme, d)Din adamlarının farklı bir statüsünün olmadığını vurgulama ve e)Doğru olanların haber verilmesi şeklinde sıralayabiliriz.

Hristiyanların Allah inancıyla ilgili olarak, Kur'an-ı Kerim'in işaret ettiği konulara temas etmeden önce, teslis doktrini hakkında kısa bir bilgi verilmesinde fayda bulunmaktadır. Teslis doktrinin Kitab-ı Mukaddes'deki kaynağıyla ilgili şu cümleler ileri sürülmektedir:

"Kelâm başlangıçta var idi. Kelâm Allah nezdinde idi. Kelâm Allah idi. Her şey onunla oldu. Olmuş olanlardan hiçbirisi onsuz olmadı."⁴⁴

"Ve kelâm benden olup, inayet ve hakikatle dolu olarak aramızda sakın oldu. Biz onun izzetini babanın biricik izzeti olarak gördük."⁴⁵

"Şimdi siz gidip bütün milletleri şakirt edin. Onları Baba, Oğul ve Ruh'u'l-Kudus ismiyle vaftiz eyleyin."⁴⁶

"Nasıl ki ey Baba, sen bendesin ve ben de sendeyim. Onlar da bizde olsunlar da beni senin gönderdiğine dünya iman etsin."⁴⁷

Hristiyanların kutsal kitaplarında yer alan bu cümlelerde açık olarak bir üçleme görülmez. İncil metinlerine dikkat edildiğinde, Allah'ın sözlerinden ziyade Hz. İsa'ya söylettirilen birer cümlecik olabileceği akla gelmektedir: Bununla birlikte, bunu ihdas edenin Pavlos olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁸ İznik'te toplanan ilk konsilden itibaren konsillerin en önemli konusu İsa Mesih'in ulûhiyeti ve tabiatı olmuştur. Bu ilk konsilde uzun tartışma sonucunda, Baba ve Oğul'un, 381'deki İstanbul konsilin-

⁴² Ahmed Çelebi, Mesihîyye, II/138.

⁴³ Kur'an-ı Kerim, Mâide, 5/116-117.

⁴⁴ Yuhanna, 1/1-3.

⁴⁵ Yuhanna, 1/14

⁴⁶ Matta, 28/19.

⁴⁷ Yuhanna, 17/21.

⁴⁸ Ahmet Çelebi, Mesihîyye, II/138.

de de Ruh'u'l-Kudüs'ün tanrılığı kararlaştırılmıştır.⁴⁹ Buna göre, Hristiyan Kredosunda (Amentü) Baba, ilahdır. Her şeyin yaratıcısıdır. Mesih, Tanrının oğludur. Baba'dan doğmuştur. Böylece O da Baba'nın cevherinden gerçek ilâh'tır. Yerde ve gökte yapılan bütün şeylerin Oğulla vücut bulduğu kabul edilmektedir.⁵⁰ Bu görüş ve düşüncelerin Hz. İsa'nın getirdikleriyle uyummadığı anlaşılmaktadır.

a)Hristiyanlıkta teslisin unsurları

Baba Tanrı, teslisin ilk maddesini oluşturmaktadır.⁵¹ Baba, Tanrı'dır. O, en mükemmel, "erişilmez bir nurdur",⁵² "Yakın" dır.⁵³ Hz. İsa da "Dinle ey İsrail! Tanrınız Rab bir olan Rab" dır⁵⁴ diyerek Baba'yı tanıtmaktadır.⁵⁵ Baba'ya ruhta ve hakikatte tapınmak gerekmektedir.⁵⁶

Hristiyanlık Kredosuna göre, her şeyi yaratan Allah'tır. Cevherinde Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Ruh'u'l-Kudüs Tanrı her biri aynı şahıs gibi görünse de üç birdir, bir de üçtür. Üç ayrı şahıs bir Tanrı'nın üç ayrı tezahürüdür. Bölünme kabul etmez,⁵⁷ şeklinde yorumlanır.

Hristiyan inancına göre; İsa Mesih, insan şeklinde bir ilahdır. Tanrı, İsa'da bedenleşmiştir. O'na tapmak; İsa'ya tapmak demektir. Zira o, Baba ile aynı cevherdendir.⁵⁸ İsa'da ilahlık ve insanlık tabiatı bulunmaktadır.⁵⁹

Kutsal Ruh Tanrı (Ruh'u'l-Kudüs): Teslisin üçüncü unsurudur. İstanbul'da toplanan ikinci konsilde, O'nun Baba ve Oğul'la aynı cevherden olduğu kabul edilmiş, O'nun da Baba ve Oğul gibi ilahlığı benimsenmiştir.⁶⁰ Konuyla ilgili derin araştırma yapan merhum Hocamız Günay Tümer bey bu inancın eski Hint ve Zerdüş inancılarından geçtiğini ortaya koymaktadır.

b)Kur'ân'ın Hristiyanlıktaki Allah inancını değerlendirişi

Mevcut Hristiyan kaynaklarından Hz. İsa'nın getirdiği Allah inancını açık olarak bulmak mümkün olmaz. Yukarıda da temas edildiği gibi, Kitab-ı Mukaddes'te Allah'ın varlığı ve birliğinden bahseden ifadelere rastlanır. Yalnız burada Allah'ın birliği ve sıfatlarıyla bağdaştırılması zor ya da imkansız bazı deyim ve anlatımlar dikkatten kaçmaz. Kur'ân-ı Kerim bunlardan önemli olanlarının üzerinde durmakta, Hz. İsa'nın kendisine uyanlara böyle bilgileri vermediğini açıklamakta, onların

⁴⁹ Çelebi, II/147; Tümer, Küçük, a.g.e., s. 149.

⁵⁰ Aydın Reddiye, s. 114.

⁵¹ Bk. Matta, 28/19.

⁵² I. Mektup 6/16.

⁵³ Rasûllerin İşleri, 17/27-28.

⁵⁴ Tesniye, 6/4-5; Markos, 12/29.

⁵⁵ Yuhanna, 8/19.

⁵⁶ Yuhanna, 4/23-24.

⁵⁷ Şehristânî, Milel Ve'n-Nihal, Beyrut, 1975, I/223

⁵⁸ Tümer, Küçük, a.g.e., s. 151.

⁵⁹ Aydın Mehmet, Batı ve Doğu Hristiyan tarihine Bir bakış, s. 126.

⁶⁰ Tümer, Küçük, a.g.e., s. 151.

inanç haline getirdiği bazı hususların aslını ve doğru şeklini hatırlatmaktadır. Yüce Allah bu yanlışları, Yaraticıya çocuk isnadı, Hz. İsa ve Meryem'in konumu ve din adamlarının Hristiyanlar üzerindeki yanlış etkisini tenkit ederek eleştirir.

a) Allah'a çocuk isnadı

Kur'an-ı Kerim son ve değişmeden günümüze gelmiş bir ilâhi kitap olarak ilâhi dinlerin özü ve aslı konusunda bir mihenk taşı görevini yapmaktadır. O önceki ilâhi dinlerin yanlışlığı ve ihtilafa düştükleri önemli konuları bir bir ele almakta, önceki peygamberlere emredilenleri ve olması gerekenleri kendisinin önceki kitapların şahidi ve gözeticisi olduğunu belirterek açıklamaktadır.⁶¹

*"Ey Ehl-i Kitap! Kitaptan gizleyip durduğunuz şeylerin çoğunu size açıkça anlatan ve çoğundan da geçiren peygamberimiz gelmiştir. Doğrusu size Allah'tan bir nur ve açık bir kitap gelmiştir."*⁶²

Bu ayetlerin anlatımından Yüce Allah'ın "Ehl-i Kitap" ın yanlış itikatlarını bizzat haber verdiği anlaşılmaktadır. "Ehl-i Kitap"ın bu yanlış itikatlarının başında Allah'a yapılan iftiralar gelmektedir. " Hristiyanların Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu görmeleriyle Yüce Allah'a insânî nitelikler, Babalık -oğulluk nispet edilmiş olmaktadır. Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'nın Peygamber olduğunu ve ona verileni tasdik etmekle beraber,⁶³ Hristiyanların Allah'a çocuk isnadı konusundaki tutumlarını aşağıda anlamını vereceğimiz ayette hatırlatmaktadır.

*"... Hristiyanlar, 'Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Bu daha önce inkar edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları yok etsin. Nasıl da uyduruyorlar."*⁶⁴

b) Hz. İsa ve Hz. Meryem'in Tanrılığı

Hz. Peygamberden aşağı yukarı üç asra yakın bir süre önce İznik (325) ve İstanbul (381) konsillerinde İncil ve Teslis doktrini kabul edilmiş, karşı görüşte olanlar sindirilmişti. Hz. Peygamber'in ilk tebliğ merkezi olan Mekke'de Hristiyanların sayısı kaydedilmeyecek kadar azdı. Buna mukabil Medine de ise, Necran'dan gelen papazların oluşturduğu heyet ile Hz. Peygamber arasında, başında Hz. İsa'nın kimliği bulunan önemli tartışmalar olmuştu.⁶⁵ Diğer taraftan Kadıköy konsiline dayanan ve ana kiliselerin Hz. İsa'da iki tabiat bulunduğu yolundaki resmi doğma haline getirdiği görüş aslında Kitab-ı Mukaddes'te açık olarak yer almamaktadır. Aksine İnciller Hz. İsa'nın bir insan olduğunu ortaya koymaktadır.⁶⁶

Kur'an-ı Kerim, Hristiyanların Hz. İsa'yı tanrı görmeleriyle ilgili olarak kıyamet

⁶¹ Bk. Mâide, 5/48.

⁶² Mâide, 5/15.

⁶³ Bk. Meryem, 1/30; Âl-i İmran, 3/3.

⁶⁴ Tevbe, 9/30. Krş. Mâide, 5/18.

⁶⁵ Bk. İbn Hişam, Sire, II/224-225.

⁶⁶ Bk. Markos, 12/29-30; Tesniye, 6/4-5; Matta, 27/46.

gününde Yüce Allah'ın Hz. İsa'ya soracağı şu soru ve onun da vereceği cevabı içeren şu haberi nakletmektedir.

"...Ey Meryem oğlu İsa! sen mi insanlara 'Beni ve annemi, Allah'tan başka iki tanrı edinin' dedin?" 'Hâşâ', dedi. 'Sen yücesin. Benim için gerçek olmayan bir şeyi söylemek bana yakışmaz. Eğer demiş olsam sen bunu bilirsin. Ben, senin nefsinde olanı bilmem. Çünkü gaybı bilen yalnız sensin! "Ben onlara benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin diye senin bana emretmiş olduğundan başka bir şey söylemedim..."⁶⁷

Yüce Allah böylece Hz. İsa'nın tanrı olmadığı ile ilgili vereceği cevabı hatırlatırken diğer yandan Hristiyanları şu ayetlerle muhatap almaktadır.

"Andolsun, 'Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir' diyenler, elbette kâfir olmuşlardır. "Andolsun 'Allah üçün üçüncüsüdür' diyenler kâfir olmuşlardır..⁶⁸

Bu ayetlerden anlaşıldığına göre, Hristiyanlar tevhid konusunda yanılğı içindedirler. Böyle bir inanç sistemini hiçbir peygamberin emretmeyeceğini belirten Yüce Allah, gönderdiği peygamberlerin teklifleriyle ilgili olarak; "Hiçbir insana yakışmaz ki, Allah ona kitap, hüküm ve peygamberlik versin de, sonra o insanlara; 'Allah'ı bırakıp bana kullar olun' desin. Fakat, 'Öğrettiğiniz ve okuduğunuz kitap gereğince Rabb'a halis kullar olun' der."⁶⁹

Yüce Allah, Hz. Meryem hakkında, söylenenleri mesnetsiz kabul etmekte,⁷⁰ Hz. İsa ve Hz. Meryem'e verilen nimetleri hatırlatmakta,⁷¹ onların aslında normal bir insan, Hz. Meryem'in de iffetli bir kadın olduğunu haber vermektedir.⁷² Hz. Peygamber de, Hz. Meryem'in, zamanında dünya kadınlarının hayırlısı olduğunu belirtmektedir.⁷³

Kur'an Hz. Meryem'in gerçek niteliğini ortaya koymakta, onun seçkin, iffetli bir kadın olduğunu, diğer insanlarla aynı niteliklere sahip olmakla birlikte, onu ilahlık mertebesine yükseltecek bir üstünlüğün bulunmadığını açıklamaktadır. Öte yandan Kur'an-ı Kerim, Hristiyanları tahrif edilen İncillerde bile bulunmayan uydurmalarla ötürü eleştirmekte, Hz. Meryem hakkında gerçeği kabul etmelerini istemektedir.

c) Ruhbanları Rab tanımaları

Kur'an-ı Kerim, papazları Rab tanıma konusunda Hristiyanları şu ifadelerle tenkit etmektedir.

⁶⁷ Mâide, 5/116-117.

⁶⁸ Mâide, 5/72-73.

⁶⁹ Âl-i İmran, 3/79; Krş, Meryem, 19/30.

⁷⁰ Bk. Nisâ, 4/156.

⁷¹ Bk. Mâide, 5/110.

⁷² Mâide, 5/75.

⁷³ Müslim Fedâilü Hatice, VII/132-133; Tecrid, IX/167. No: 1395.

"Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, ruhbanlarını ve Meryem oğlu Mesih'i Rabları olarak kabul ettiler. Oysa tek Tanrıdan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı..."⁷⁴ Ayetin anlamı Hz. İsa'nın getirdiklerinin yerine kendi görüşlerini koyan yetkilileri uyarmakta, halkı da söylenenleri incelemeye davet etmektedir. Bununla birlikte ayette işaret edilen ruhban sınıfından kimlerin kastedildiği Hristiyanlık tarihi göz önünde bulundurularak ele alınması gerekmektedir. Hz. İsa'nın getirdiklerini kendi anlayışlarına göre yorum yapan ve Hz. İsa'nın getirdiği tek Tanrı inancını ve Hz. İsa'nın şahsiyetini zamanımıza kadar gelebilen İncillerde aslından uzaklaştıran din adamları ve Konsil yetkililerin olduğu anlaşılmaktadır.

3- İSLAM'DA ALLAH İNANCI

Kur'an-ı Kerim, Yaraticının nasıl inanılması gerektiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hz. Adem ile Hz. Muhammed arasında yer alan peygamberlere Allah inancı nasıl emredilmiş ise, Kur'an-ı Kerim'de yer alan Allah inancı da aynıdır. Yüce Allah Hz. Nuh'u kendi kavmine,⁷⁵ Hz. Hud'u "Âd" milletine,⁷⁶ Hz. İbrahim'i Nemrut ve kavmine,⁷⁷ Hz. Şuayb'i Medyen halkına,⁷⁸ Hz. Salih'i Semud kavmine,⁷⁹ Hz. Musa ve Hz. İsa'yı,⁸⁰ İsrail Oğullarına gönderilmiş ve bunlar Kur'an-ı Kerim'de bildirilen tevhidin aslını anlatmışlardır. Burada yer alan peygamberlere emredilenler ile Kur'an'da emredilenler aynı olmaktadır. Hepsinin getirdikleri tevhittir. Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şu âyetler örnek olarak verilebilir.

"Andolsun ki her ümmete, Allah'a kulluk edin ve azdırcılardan kaçının diyen peygamberler göndermişizdir."⁸¹ "Ey Muhammed senden önce gönderdiğimiz her peygambere 'Benden başka tanrı yoktur. Bana kulluk edin' diye vahyetmişizdir."⁸²

Yüce Allah son peygamberine şu gerçeği hatırlatmasını ister.

"Ey Muhammed! De ki: Ey insanlar! Doğrusu ben göklerin ve yerin hükümranı, O'ndan başka tanrı bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği peygamberiyim..."⁸³

Yukarıya aldığımız ayetler tahlil edildiğinde Yüce Allah'ın göndermiş olduğu peygamberlerin ilk görevinin Allah'ın varlığı ve birliğini insanlara açıklamak olduğu görülecektir. Bu münasebetle son kitap olan Kur'an öncelikle Allah'ın varlığı ve birliğini açıklamaktadır. Bu münasebetle Kur'an başından sonuna kadar tevhidi ele

⁷⁴ Tevbe, 9/31.

⁷⁵ Bkz. Âraf 7/59; Mü'min 23/32; Hud 11/3

⁷⁶ Bkz. Âraf 7/65; 70; Hud 11/50, 83; M. Dikmen, B. Ateş, Peygamberler Tarihi, İstanbul 1977, 148-149.

⁷⁷ Bkz. Zuhuruf 43/26-27; Meryem 19/48-49.

⁷⁸ Bkz. Âraf 7/85; 11/84.

⁷⁹ Bkz. Âraf 7/73; Hûd 11/61.

⁸⁰ Bkz. Tâhâ 20/14; Meryem 19/36.

⁸¹ Nahl 16/36.

⁸² Enbiyâ 21/25.

⁸³ Âraf 7/158 Krş. Râ'd 13/36; Neml 27/91; Zümer 43/11

almakta,⁸⁴ bütün ilâhî dinlerin bu noktaya gelmeleri hedeflenmektedir.⁸⁵ İslâm Allah inancını fıtrat dinine dayandırır.⁸⁶ Konuyla ilgili olarak, Hz. Peygamber'in her çocuğun fıtrat (İslâm) üzere doğduğunu, anne-babasının onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yaptığını söylediği bilinmektedir.⁸⁷ Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden anlaşıldığına göre, her doğan çocuk fıtrat dini üzerine doğmaktadır. Farklı dinlere inanması eğitime bağlı olarak gelişir. Kur'ân-ı Kerim insanların Allah inancıyla ilgili doğru ve yanlış olanları birbirinden ayırarak peygamberlerine emrettiği itikadı şu başlıklar halinde özetler.

a) Allah vardır ve Birdir.

İslâm'ın temelini Allah'ın varlığı ve birliği oluşturmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de bu durum; *"Tanrı'nız bir tek Tanrı'dır. O'ndan başka tanrı yoktur. O Rahman'dır, Rahim'dir."*⁸⁸ gibi ayetlerle açıklanmaktadır. Buna göre Müslüman'ın kabul edeceği ilk prensip, *"Allah'tan başka ilah yoktur."*⁸⁹ cümlesidir. Son kutsal kitapta bu durum, *"Allah'tan başka Allah yoktur."*⁹⁰, *"Allah'tan başka ilah yoktur."*⁹¹ O, *"Tekdir"*⁹² ve O, *"Birdir."*⁹³ gibi ifadelerle anlatır. Yüce Allah kendisinin bir olduğunu açıklamakta ve *"Ehl-i Kitap"*ın kabul ettikleri dinlerinin yanlışlıklarını düzeltmektedir. Yüce Allah kendisini tanıtırken şöyle buyurmaktadır.

*"De ki O Allah birdir. Her şeyden müstağnî ve her şey O'na muhtaçtır. O doğurmamış ve doğmamıştır. Hiçbir şey O'na denk değildir."*⁹⁴ Müşriklerin Hz. Peygamber'e Allah hakkında soru sormaları üzerine İhlas Suresi'nin nazil olduğu belirtilmekte ise de,⁹⁵ surenin *"Ehl-i Kitap"* için bir cevap teşkil ettiği görülmektedir. Zira benzer hatalar kitap ehlinde de mevcuttur. Kur'ân'a göre Yüce Allah ilk'tir, sondur, açıktır ve gizlidir. O her şeyi bilendir.⁹⁶ Ondan önce hiçbir varlık olmadığı gibi, her şey yok olacak sadece o kalacaktır. Yaratılanlara bakarak Yüce Yaratıcıyı tanımak mümkün olmakla birlikte, O'nun zatının tasavvur edilmesi mümkün değildir.⁹⁷ O'nun izni olmadan hiçbir şey olmadığı gibi, yaratılanlarda mevcut olan noksan sıfatlar O'nda bulunmaz.⁹⁸ Her şeyi bilen, yaratılanlara rızık veren, hiçbir kimseye

⁸⁴ Bkz. Fatiha 1/1, 7; İhlas 112/1-4.

⁸⁵ Bkz. Âl-i İmrân 3/64.

⁸⁶ Bkz. Rum 30/30; Abdülfettah Tabbara, Ruhuddîn el-İslâmî, Beyrut 1977, s. 80-83.

⁸⁷ Buhârî, Cenâiz 92; Ebû Dâvud, Sünen 17; İ. Malik, Muvatta; Cenâiz 52.

⁸⁸ Bakara 2/163.

⁸⁹ Bkz. Abdülfettah Tabbara, a.g.e., s. 92

⁹⁰ Saffât 37/35; Muhammed 47/19

⁹¹ Bakara 2/225; Âl-i İmrân 3/2, 19; En'âm 6/102.

⁹² İhlas 112/1

⁹³ En'âm 6/19; Nahl 16/22, 91; Enbiyâ 21/108; Hacc 22/34.

⁹⁴ İhlas 112/1-4.

⁹⁵ Bkz. Vâhidi, a.g.e., s. 263; Zemahşeri, Keşşâf, IV/298.

⁹⁶ Hadîd 57/3.

⁹⁷ Âlûsi, Tefsir, XXVII/166; Elmalılı VII/4731

⁹⁸ Bkz. Bakara 2/235

hesap vermeyen yalnız Yüce Allah'tır.⁹⁹ O'nun eşi ve ortağı yoktur.¹⁰⁰ Öte yandan kendisinin birliği konusunda meleklerin ve gerçek ilim sahibi olanların tereddüt etmeyeceğini haber verir. Yüce Allah, bu konu hakkında tereddüdü olanların gerçek ilim sahibi olamayacaklarını belirtir.¹⁰¹ Yine O, kendisinin bir benzerinin olmadığını,¹⁰² diri ve hayat verici olduğunu da¹⁰³ insanlara açıklamaktadır.

B."EHL-İ KİTAP"IN PEYGAMBER İNANCI

1-YAHUDİLİKTE PEYGAMBER İNANCI

Yahudilik ve Hristiyanlıkta Peygamber Allah'ın ağız durumundadır. Kendisinden bir şey konuşmaz.¹⁰⁴ Bununla birlikte peygamberin günah işlemesi mümkündür. İçki içtiği gibi kötü fiillerde de bulunabilir.¹⁰⁵ Hz. İbrahim,¹⁰⁶ Hz. Davud ve Hz. Lut¹⁰⁷ gibi Peygamberler Allah'ın seçkin kulları olmasına rağmen hata edebilmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim Yahudileri özellikle Peygamber inancı konusunda tenkit etmektedir. Yukarıda isimleri ifade edilen Peygamberler insanlara örnek olarak gönderilmiştir. Bunlar Allah'ın koruması altında bulunmaktadır. Allah tarafından önemli bir görev için gönderilen peygamberlerin sıradan insanın bile yapması yasak kabul edilen bir suçu işlemesi mümkün değildir. İlahi dinlerin verilerine göre, Hz. Adem'den itibaren gönderilen bütün Peygamberler örnek insan olup, biri diğerini doğrulamaktadır. Hz. Peygamberden önceki Peygamberlerin hepsi de son nebinin geleceğini haber vermektedir.¹⁰⁸

*"And olsun ki İsrail oğullarından söz aldık Onlara peygamber gönderdik. Ne zaman bir peygamber onların arzu etmediği bir hüküm getirdi ise, bir kısmını yaladılar, bir kısmını da öldürdüler. Bir bela olmayacak zannettiler. Kör ve sağır kesildiler, sonra Allah tevbelerini kabul etti..Daha sonra içlerinden çoğu, yine kör ve sağır oldu. Allah onların yaptıklarını görmektedir."*¹⁰⁹ Kur'an'ın haber verdiği bu hükümler onların durumlarını açık bir şekilde ortaya koymuş olmaktadır.

Hz. Musa bugünkü Tevrat'ta bulunan şu cümlelerle görevini tamamlamıştır.

⁹⁹ Bkz. Haşr 59/22-24.

¹⁰⁰ Bkz. Nisâ 4/48. Allah'ın birliği ile ilgili bkz. Muhammed Halil Horas, Dâvetü't-Tevhid, Mısır T.s., s. 45; Ebûbekir el-Cezâirî, a.g.e., s. 18.

¹⁰¹ Bkz. Nisâ 4/87, 101; En'âm 6/19, 102; Tevbe 9/31; Ra'd 13/16, 30; Nahl 16/22, 51; İsrâ 17/42-43; Tâhâ 20/8, 98.

¹⁰² Şûrâ 42/19; Meryem 19/69.

¹⁰³ Tâhâ 20/11; Mü'min 40/65.

¹⁰⁴ Bk. Kitab-ı Mukaddes, Çıkış, 4/15-16.

¹⁰⁵ Bk. Kitab-ı Mukaddes Çıkış, 3/22; 12/35-36.

¹⁰⁶ Bk. Kitab-ı Mukaddes, Tekvin, 12/1-9.

¹⁰⁷ Bk. Kitab-ı Mukaddes, II. Samuel 11/1-5, Tekvin, 19/30,36.

¹⁰⁸ Bk. Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran, 3/81.

¹⁰⁹ Kur'an-ı Kerim, Maide 5/70-71.

"Onlar için kardeşleri arasında senin gibi bir peygamber çıkaracağım. Sözlerini onun ağızına koyacağım. O'na emredeceğim her şeyi ümmetine emredecek"¹¹⁰

2- HİRİSTİYANLIKTA PEYGAMBER İNANCI

Kur'an-ı Kerim Hristiyanların içinde bulundukları yanlış durumları ele almakta, doğru ve yanlış noktaları birbirinden ayıklamaktadır. Kur'an'ın ele aldığı bu konulara geçmeden önce İncillerdeki bazı cümlelere temas edilmesinin faydalı olacağını düşünmekteyim.

"İbrahim, İshak ve Yakup'un Allah'ı, kendi kulu İsa'yı ta'ziz etti."¹¹¹ İncillere göre çarmıh hadisesinde çok zor durumda kalan Hz. İsa "Allah'ım Allah'ım beni niçin terk ettin."¹¹² şeklinde Tanrıya yalvarmıştır. İncillerde mevcut olan birçok ayet Hz. İsa'nın ilah değil bir kul olduğunu ortaya koymaktadır. Örnek vermek gerekirse,

"Ben İsrail evinin kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim",¹¹³ "Baş kahinler ve Ferisiler, onun mesellerini işitince, kendileri için söylediğini anladılar ve onu tutmak istediyseler de halktan korktular. Çünkü onlar İsa'yı peygamber sayarlardı."¹¹⁴

Yukarıda kısaca işaret edilen İncil metinleri Hz. İsa hakkında söylenenler ile ilişkili halindedir. Bunlara ilaveten Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'ya hayli yer vermektedir. Yüce Allah O'nu kitabında övmekte, insanlığa ibret olarak O'nu babasız dünyaya getirdiğini, büyüyünce de İsrail Oğullarına peygamber olarak gönderdiğini belirtmekte, O'nun hakkındaki iftiraları cevaplandırmaktadır. Konuyla ilgili ayetler, Hz. İsa'nın doğumu, peygamberliği, insanlığı, ve Hz. Muhammed'i haber veriş şekline sıralanmaktadır.

a)Hz. İsa'nın doğumu

İslâm'a göre Hz. İsa babasız dünyaya gelmiştir. Hz. Meryem'e çocuğu olacağı bildirildiğinde Hz. Meryem, kendisine erkek dokunmayan bir kadının nasıl çocuğu olabilir?¹¹⁵ diye sormuş, bunun üzerine Yüce Allah; "*Allah dilediğini böyle yaratır. Bir şeyin olmasını isterse O'na "ol" der, O da olur*"¹¹⁶ şeklinde mukabelede bulunmuştur. Yine Yüce Allah, Hz. İsa'nın dünyaya gelişini şöyle açıklamaktadır.

"Mahrem yerini korumuş İmren kızı Meryem de bir misaldir. O'na ruhumuzdan üfle miştik..."¹¹⁷ Bu ve benzeri ayetleri yorumlayan müfessirler, her doğan canlı için bir yakın, bir de uzak sebebin bulunduğunu, yakın sebebin "Meni" uzak sebebin ise

¹¹⁰ Tesniye, 18/18.

¹¹¹ Rasûllerin İşleri, 3/13; 2/22; Bk. Matta, 1/1; Markos, 10/17-18.

¹¹² Matta, XVII/46.

¹¹³ Matta, XV/24; X/5-6; Rasûllerin İşleri, 11/2-3.

¹¹⁴ Matta, XXI/45-46.

¹¹⁵ Bk. Âl-i İmran, 3/45-46.

¹¹⁶ Bk. Âl-i İmran, 3/47; Meryem, 19/19-21.

¹¹⁷ Tahrim, 66/12; Enbiya, 21/91.

"kûn" emri olduğunu belirtmektedirler.¹¹⁸ Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Meryem'in iffetli,¹¹⁹ Hz. İsa'nın hürmetkar olduğu belirtilirken doğum hadisesine geniş yer verilmektedir.¹²⁰ Bu olayı ilk insan Hz. Adem'in yaratılışına benzeten Yüce Allah; bunun kendisi için çok kolay olduğunu hatırlatmaktadır.¹²¹

Yüce Allah'ın Hz. İsa'ya verdiği mucizeler arasında onun çamurdan kuş yapması da vardır. Hz. İsa yaptığı kuşa üflemiş, o da uçup gitmiştir.¹²² Yaratılış itibarıyla kuşlarda da erkeklik ve dişilik söz konusudur. Yüce Allah'ın Cebrail aracılığıyla "Ruh" u üflemesi ne ise, Hz. İsa'nın da Allah'ın verdiği izin çerçevesinde kuşa "Ruh" u üflemesi aynı olmaktadır. Fakat hiçbir Hristiyan, Hz. İsa'ya kuşların babası dememiştir. Çünkü böyle batıl bir inancın daha önce olduğu bilinmemektedir. Oysa, düşünen bir kimse için Cebrail'in Meryem'e üflemesi ne ise, Hz. İsa'nın kuşlara üflemesi aynıdır. Zira, birinde görevi Cebrail diğerinde Hz. İsa yapmaktadır. Bu takdir Allah'ın yetkisindedir.

b) Hz. İsa'nın kulluğu ve peygamberliği

İlâhi dinlerin verilerine göre, Hz. İsa Allah'ın kulu ve peygamberidir. Bu durum;

"De ki ben gerçekten Allah'ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı...", *"Beni her nerede olursam mübarek kıldı. Hayatta bulunduğum müddet bana namazı ve zekatı emretti."*¹²³ *"Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Ona kulluk edin ki doğru yol budur"*¹²⁴ ayetlerinde ifade edilir

Yukarıya alınan İncil cümleleri ve Kur'ân ayetlerinde de görüldüğü gibi, Hz. İsa bir peygamber ve bir insandır. Yüce Allah, Hz. İsa'nın emrettikleri ile Hristiyan bilgilerinin ihdas ettiklerini birbirinden ayırmış, Hristiyanlıkta olması gereken peygamber inancını ortaya çıkarmıştır.

c) Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'i haber verışı

Hz. İsa, Yüce Allah'ın bütün peygamberlerden aldığı ahid gereği,¹²⁵ bu görevi ni yerine getirerek şöyle demiştir.

*"Meryem oğlu İsa, 'Ey İsrail Oğulları! doğrusu ben benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen Allah'ın size gönderdiği bir peygamberiyim."*¹²⁶

Hz. İsa İsrail Oğullarına gerçekleri söylemesine rağmen Hz. İsa'dan sonra bun-

¹¹⁸ Bk. Âlûsî, tefsir, III/160; Türmer, Hr. Ve İs. Hz. Mer. S. 168.

¹¹⁹ Tahrir, 66/12; Enbiya, 21/91.

¹²⁰ Bk. Meryem, 19/17-35.

¹²¹ Bk. Âl-i İmran, 3/59.

¹²² Bk. Mâide, 5/110.

¹²³ Meryem, 19/30-31.

¹²⁴ Zuhuruf, 43/63-64.

¹²⁵ Bk. Âl-i İmran, 3/81.

¹²⁶ Saff, 61/6.

lar unutulmuş, zamanla da içinden çıkılmaz bir inanç sistemi haline dönüşmüştür. Kur'ân-ı Kerim bunlardan önemli olanlarına işaret ederek Hristiyanların Hz. İsa'nın emrettikleri gerçeklere gelmeleri istenmektedir.

3- İSLAM'DA PEYGAMBER İNANCI

Kur'an'da yer alan peygamber inancı Yahudilik ve Hristiyanlıktan farklıdır. Yahudiler Hz. Musa'dan sonra gelen peygamberleri kabul etmezler. Hristiyanlar da Hz. İsa'nın ahırzamanda tekrar geleceği düşüncesinden hareketle, Hz. Muhammed'i kabul etmezler. İlave olarak Peygamberi ilahlık seviyesine çıkarmaktadırlar. İslam'da ise, Hz. Adem ile Hz. Muhammed arasında geçen bütün Peygamberlere inanılması istenir. İslâm Kitap Ehlinin peygamber inancının yanlış olduğunu belirterek doğru olanın Kuran'da haber verildiği şekilde olması gerektiğini vurgulamaktadır.¹²⁷

Kur'an Âl-i İmran 81. ayette, *"Allah peygamberlerden ahid almıştı. Andolsun ki size kitap ve hikmeti verdim. Sizde olanı tasdik eden bir peygamber gelecek, O'na mutlaka inanacak ve O'na mutlaka yardım edeceksiniz. İkrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi? demişti. (Peygamberler) 'İkrar ettik' demişlerdi de, (Allah) Şahid olun ben de sizinle birlikte şahidlerdenim"*¹²⁸ ifadeleriyle haber vermiştir. Hz. Musa Bu haberi Tesniye 18/18. de müjdelemiş, Hz. İsa da Saf Suresi 6. ayette ve Yuhanna İncilinde yer alan *"Eğer beni seviyorsanız emirlerimi tutarsınız. Ben de Baba'ya yalvaracağım. O size başka bir tesellici, Hakikat Ruhunu verecektir. Ta ki daima sizinle beraber olsun."*¹²⁹ sözleriyle haber vermektedir. ¹³⁰

İslâm'a göre bütün peygamberler insan, Allah'ın kulu ve Peygamberidir. Onları diğer insanlardan ayıran özellik Allah'tan vahiy almış olmalarıdır. Peygamberler de doğar, büyür, evlenir, üzülür, sevinir, yer, içer ve nihayet ölür. Yüce Allah, Hz. Peygamber'in bir insan olduğunu, bir gün öleceğini belirtirken şöyle buyurmaktadır.

*"De ki 'Ben de sizin gibi insanım; Tanrınızın bir tek Tanrı olduğu bana vahyolunuyor..."*¹³¹ *"Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür yahut öldürülürse siz okçelerinizin üzerine geriye mi döneceksiniz?..."*¹³²

H. Ebubekir, Hz. Peygamber'in ölümü üzerine ümitsizliğe kapılan insanlara; *"Muhammed'e tapanınız varsa iyi biliniz ki o ölmüştür. Ama Allah ebedidir. O, yok olmaz."*¹³³ diyerek onları yatıştırmıştır.

¹²⁷ Ahzap 33/40.

¹²⁸ Âl-i İmrân 3/81

¹²⁹ Yuhanna 14/15-16. Krş 16/7-13; 15/26; Matta 16/26-28; 24/26-29.

¹³⁰ Bkz. Yuhanna 14/15-16; Abdul Ahad Davud; Muhammed İn The Bible, The Mwl, Journal May 1982, April 1982, Maknah, Vol 9.

¹³¹ Kehf 18/110; Krş. Fussilet 41/6; Ahmet Çelebi, (el-İslâmiyye) III/120.

¹³² Âl-i İmrân 3/144.

¹³³ Buhari, Cenâiz 3; İbn Mace, Cenâiz 65; Ahmet b. Hanbel, Müsned VI/220.

Hız. Peygamberde kendisinin insan olduğunu zaman zaman hatırlatarak; *"Ben de sizin gibi insanım, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum"*¹³⁴ buyurmuş, bir defasında aralarındaki problemin halledilmesini isteyen iki kişiye, kendisinin insan olduğunu, kim davasını iyi anlatırsa ona göre hüküm vereceğini, gaybı bilmeyeceğini açıklamıştır.¹³⁵ Başka bir olayda *"Ben de insanım, diğer insanlar gibi ben de bazen sevinç duyar hoşnut olurum, bazen de öfkelenirim"*¹³⁶ buyurmuştur.

İlâhî vahye göre peygamberleri insanlardan ayıran bir takım özellikler bulunmaktadır. 1) Peygambere vahiy gelmiş olması,¹³⁷ 2) İnsanlık gereği hata yaptığında Rabbi tarafından ikaz edilmeleri.¹³⁸ 3) Özel olarak Rabbi tarafından terbiye edilmiş olmaları.¹³⁹ Kur'ân'a göre gönderilen peygamberler insandır. İnsan olmak vahye mani değildir.¹⁴⁰ Peygamberi insanlık sıfatından soyutlamak ilâhî vahiyden uzaklaşmak demektir. İslam, "Ehl-i Kitap"a mensup kimselerin peygamber inancının Kur'ân'ın haber verdiği doğrultuda olması gerektiğini hatırlatarak, bütün peygamberlerin aynı kaynaktan vahiy almış ve aynı şeyleri söyledikleri vurgulanmıştır.

Hız. Muhammed bütün insanlığın peygamberidir

İslâm'ın getirdikleri ile diğer dinlerin arasında önemli bir özellik, Hız. Muhammed'in son Peygamber olması ve Peygamberliğinin kıyamete kadar sürekliliğidir. Bu durumu ifade eden ayetlerden bazıları şöyledir.

*"Ya Muhammed! Deki: 'Ey insanlar! doğrusu ben göklerin ve yerin hükümranı, O'ndan başka Tanrı bulunmayan diriltlen ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği peygamberiyim. Allah'a ve okuyup yazması olmayan. Peygamberine inanın. O'na uyun ki doğru yolu bulasınız."*¹⁴¹

*"Ey Muhammed! biz seni bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir. Fakat insanların çoğu bilmez."*¹⁴² *"Ey Muhammed! Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."*¹⁴³

Yine Yüce Allah insanlar arasında inanç ayrımı yapmadan bütün insanlara şu hatırlatmada bulunur.

*"Ey İnsanlar! Peygamber size gerçikle geldi. O'na inanın ki bu sizin hayrınıza-
dır. İnkâr ederseniz bilin ki göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Allah bilendir, ha-
kimdir"*¹⁴⁴

¹³⁴ Buhari, Salâh 31.

¹³⁵ Bkz. Müslim, Akdiye 5; Tirmizi, Ahkâm 11.

¹³⁶ Müslim, Birr 95.

¹³⁷ Bkz. Necm 53/3-4

¹³⁸ Abese 80/1-5.

¹³⁹ Ahzap 33/21; Mumtehine 60/4, 6.

¹⁴⁰ Enbiyâ 21/7.

¹⁴¹ Enbiyâ 21/7.

¹⁴² Sebe 34/28.

¹⁴³ Enbiyâ 21/107.

¹⁴⁴ Nisâ 4/170; Cuma 62/3; Furkân 25/1.

Hız. Peygamber'den önce gönderilen İlahi vahiy mahsulü dinleri muhatap alır-ken de; *"Ey kitap Ehli! Peygamberlerin sonu kesildiğinde 'Bize müjdecî ve uyarıcı gelmedi' demeyesiniz diye size açıkça anlatacak peygamberiniz geldi. Şüphesiz O size müjdecî ve uyarıcı olarak gelmiştir. Allah her şeye kadirdir."*¹⁴⁵ İnsanlar ara-sında Hız. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmeyenler için kuluna üzülmeme-sini tavsiye eden Yüce Allah, Hız. Muhammed'in peygamberliğine Allah ve melek-lerin şahit olmasının yeterli olacağını belirtmektedir.¹⁴⁶

Yüce Allah, Hız. Muhammed'in bütün insanlığın peygamberi olduğunu ifade et-mekle kalmamış, O'ndan sonra da hiçbir peygamberin gönderilmeyeceğini de ha-ber vermiştir. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de, *"Muhammed içinizden herhangi birini-zin babası değildir. O Allah'ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur."*¹⁴⁷ Hız. Pey-gamber'de, *"Risalet ve nübüvvet bitti. Benden sonra Resul ve Nebi yoktur."*¹⁴⁸ bu-yurarak, Mesih ve Hız. İsa'yı bekleyen "Ehl-i Kitap"a cevap vermiş olmaktadır.

C- "EHL-İ KİTAP" IN KİTAP İNANCI

1- YAHUDİLİKTE KİTAP İNANCI

Yahudiler, Hız. Musa'ya indirilen Tevrat'a inanırlar. Kur'ân-ı Kerim'de İsrail Oğullarına verildiği belirtilen Tevrat ile Yahudilerin beş kitap olarak kabul ettikleri Tora kastedilmektedir. Fakat Yahudilerin Tora dışında Tanah, Mişna ve Talmut gi-bi kitapları vardır.¹⁴⁹

Hız. Musa, kendisine Tevrat verildikten sonra İsrail Oğullarını Mısırdan çıkar-mış, ancak "Arzı Mevud"a giremeden ölmüştür. O'nun yerine geçen Yeşu zama-nında Ken'an ülkeleri ele geçirilmiş, Silodo gerizim dağında dini merasim için bir mezbah inşa edilmiştir. Bu yer daha sonra Filistinler tarafından işgal edilmiş, (M: Ö.1100), Hız. Musa'dan kalan emanetler mezbahta yakılmıştır.¹⁵⁰

Aslında Hız. Musa'nın ölümünden sonra Tevrat'ın korunması Yahudi alimlerine bırakılmıştı. Hız. Musa Yüce Allah'tan aldığı Tevrat'ın ahid sandığında korunması-nı istemişti.¹⁵¹ Fakat Hız. Süleyman zamanında açılan sandıktan sadece iki taş levhadan başka bir şeyin çıkmadığı görülmüştü.¹⁵² İki taş levha on emir dışında büyük bir kitap olamayacağına göre, Hız. Musa'nın ahid sandığına koyduğu Tev-rat'ın nerede olduğu problemi ortaya çıkmaktadır.

İşte Kur'ân-ı Kerim, Hız. Musa'ya verilen kutsal metni "kitap", "furkân", "su-

¹⁴⁵ Mâide 5/19; Bkz. Ebubekr el-Cezâiri, Minhâcû'l-Müslim, Y.Y., 1976, s. 33

¹⁴⁶ Nisâ 4/166.

¹⁴⁷ Ahzap 33/40

¹⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned III/267.

¹⁴⁹ Tümer, Küçük, a.g.e., s. 121.

¹⁵⁰ Kutluay, Yaşar, İslâm ve Yahudi Mezhepleri, Ankara, 1965, s. 116-117.

¹⁵¹ Bk. Çıkış, 25/16,21.

¹⁵² Bk. I Krallar, 8/9.

huf"¹⁵³ ve "elvah"¹⁵⁴ adları altında ele almaktadır. Yüce Allah, Hz. Musa'ya verilen kitaba inanan Yahudilerin Kur'ân-ı Kerim'e de inanacaklarını belirterek şöyle demektedir:

"Allah katında bir belgesi ve onun arkasından bir şahidi olanlar, önlerinde de Hz. Musa'nın kitab'ını önder ve rahmet olarak bulunduranlar Kur'ân'a da inanırlar..."¹⁵⁵ Kur'an'ın genel anlatımı içinde Hz. Musa'dan sonraki Tevrat üç başlık halinde değerlendirilmektedir.

a) İşlerine geldiği gibi inanma

Hz. Musa'nın ölümünden sonra Yahudilikte "ahbar" döneminin başladığı kabul edilmektedir. Buna göre dini sadece bilginler anlamakta, halkın bu konuda bir yetkisi bulunmamaktadır. Bilginler de Tevrat'ı istedikleri gibi yorumlama üstünlüğüne sahip bulunmaktadırlar. Daha önce de ifade edildiği gibi, Yüce Allah bu durumu bilginleri "Rab" tanıma anlamına geldiğini belirtmektedir. Yüce Allah başta din adamları olmak üzere "Ehl-i Kitap"a Tevrat, İncil ve Kur'ân'ın temelde aynı kaynaktan geldiğini, bunlar arasında bir ayrımın yapılamayacağını şöyle açıklamaktadır:

Deki; "Ey Ehl-i Kitap! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni (Kur'ân'ı) uygulamadıkça bir temeliniz olmaz."¹⁵⁶

Yukarıya aldığımız ayetle birlikte Kur'ân, Yahudilerin ilk dönemlerden itibaren ellerindeki kitabın aslında Hz. Musa'nın getirdiği kitabın içeriğine tam olarak sahip olmadıklarını işaret etmektedir. Yahudiler Hz. Muhammed'i "Allah hiçbir şey indirmedir" diyerek kabul etmemişlerdir. Onlar Hz. Musa'dan sonra Tevrat'ı korumakla görevli oldukları halde,¹⁵⁷ Tevrat'la amel etmemiş, sonradan gelen kitabı kabul etmemişlerdir.

"Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir demekle gereği gibi değerlendiremediler. De ki Musa'nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği kitab kimindir? Siz onu kağıtlara yazıp bir kısmını gösterip çoğunu da gizlersiniz..."¹⁵⁸

Bu ayetlerden anladığımız kadarıyla Yahudi bilginleri Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'a onun istediği gibi değil kendi istedikleri şekilde inanmakta, halkın da bu şekilde inanmalarını sağlamaktadırlar.

b) Hz. Muhammed'i İnkârları

İlâhi dine dayalı din mensuplarının kendilerinden önce ve sonra gelecek peygamberleri bilmeleri gerekmektedir. Hele önceki peygamberler tarafından haber verilen bir peygamberi bilmemeleri mümkün değildir. Kur'ân-ı Kerim son peygam-

¹⁵³ Âlâ, 87/19.

¹⁵⁴ Bk. Câsiye, 45/16.

¹⁵⁵ Hûd, 11/17.

¹⁵⁶ Mâide, 5/68

¹⁵⁷ Bk. Mâide, 4/44.

¹⁵⁸ En'am, 6/91.

berin niteliklerini kitaplarından çıkararak gizleyen kitap ehli için Hz. Muhammed'i çocuklarını tanıdıkları gibi bildiklerini hatırlatmıştır.¹⁵⁹ Konuyla ilgili ayetleri yorumlayan müfessirler de, Hz. Muhammed'i her peygamberin ümmetinin tanıyacağını ileri sürerek,¹⁶⁰ Abdullah b. Selam'ın Hz. Peygamberi evladından daha iyi tanıdığını söylediği sözlerini misal vermişlerdir.¹⁶¹

Kur'an-ı Kerim Hz. Peygamberin Tevrat'taki nitelikleri arasında O'nun ümmî olacağı, iyiliği emredip, kötülükleri yasaklayacağı, temiz şeyleri helal, pis şeyleri haram kılacağının bulunması gerektiği nakledilmektedir.¹⁶² Hz. Peygamberin Tevrat'taki nitelikleri Tevrat'ı okumasını bilen Abdullah b. Amr'a sorulduğunda, şahid, müjdeci, korkutucu,¹⁶³ iyi huylu, kötülüğe iyilikle mukabele eden ve mütevekkil olarak zikredildiğini haber vermektedir.¹⁶⁴

Hz. Musa'nın haberleri Tesniye 18/18'de yer almış, Kur'an-ı Kerim de Tevrat'ta olanları Bakara, 2/246; En'am, 6/20, Araf, 7/157 ve Fetih Suresi 29. ayetlerinde işaret etmiştir. Durum böyle olmakla birlikte, Hz. Musa'dan sonra gelen Hz. Muhammed İsrail soyundan olmadığı için reddedilmiştir. İslam'da ise, başta Hz. Musa olmak üzere Allah'ın gönderdiği bütün Peygamberlere inanılması istenmiştir.¹⁶⁵ Yahudiler peygamberlerin ismet sıfatlarını inkar etmenin yanında,¹⁶⁶ Allah'a verdikleri sözleri unutmuşlardır. Yüce Allah bu durumu Tevrat'ı tahrif olarak belirtmiştir.

c)Tevrat'ı tahrifleri

Bugünkü Tevrat incelendiğinde onda Kur'an'a uyan ve uymayan bir takım cümleler bulunmaktadır. Uyanlar arasında ana-babaya iyilik, namaz, zekat, adam öldürmenin yasak olması, peygambere iman, Tevrat'la amel,¹⁶⁷ Hz. Musa'ya verilen mucizeler¹⁶⁸ ve yasak olanlar¹⁶⁹ vb. bulunmaktadır. Bir misal vermek gerekirse, Tevrat'ta faiz üç yerde haram olarak gösterilmekte, bir yerde de Yahudilerin dışında kalanlardan alınabileceği bildirilmektedir.¹⁷⁰ Kur'an-ı Kerim'e uymayan noktalar olarak nitelendirebileceğimiz Yahudilerin Tevrat metinlerinde yaptıkları bozuklukların en başında Hz. Musa'dan sonra hafızalarda kalarak gelen cümleleri is-

¹⁵⁹ Bk. Bakara, 2/146; En'am, 6/20.

¹⁶⁰ Bk. Taberî Tefsir, VII/164; İbn Kesîr, Tefsir, III/240-241.

¹⁶¹ Ahmet b. Hanbel, Müsned, V/81.

¹⁶² Bk. Araf, 7/157; Geniş bilgi için bk. Taberî, Tefsir, IX/84; Râzî, Tefsir, XV/23.

¹⁶³ Bk. Taberî, Tefsir, IX/83.

¹⁶⁴ Buhârî, Buyû, 58; Tefsir, 64/48.

¹⁶⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Bakara, 2/136, 285; Al-i İmran, 3/84.

¹⁶⁶ Bk. Ahmed Çelebi, Yahudiyye, I/105. Krş. En'am, 6/80; Maide, 5/67.

¹⁶⁷ Bk. Bakara, 2/83; Maide, 5/12; En'am, 6/151; Krş. Tesniye 4/39; 8/19-20; Çıkış, 20/12; Tesniye, 26/10.

¹⁶⁸ Bk. İsrâ, 17/101; Tâhâ, 20/17-21; Neml, 27/10; Krş. Çıkış, 4/2,4,6; Sayılar, 20/7,8.

¹⁶⁹ Bk. Nisâ, 4/160-161; Âl-i İmran, 3/93; Krş. Tesniye 23/19-20; Çıkış, 22/25; Levililer, 25/36-36.

¹⁷⁰ Bk. Tesniye, 23/20; 15-19, Çıkış, 22/25; Levililer, 25-35-36.

tedikleri gibi yorumlamaları, bazılarını unutmaları, işlerine gelmeyenleri de gizlemeleri gelmektedir. Yüce Allah bütün "Ehl-i Kitap"ı muhatap alarak bu konuyu şu ifadelerle açıklamaktadır.

*"Allah kendilerine kitap verilenlerden, onu mutlaka insanlara açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz diye söz almıştı. Fakat onlar verdikleri sözü arkalarına attılar ve ona karşılık birkaç para aldılar. Ne kötü şey satın alıyorlar."*¹⁷¹ *"Kendilerine kitaptan bir pay verilenlere baksana! Sapıklığı satın alıyorlar. İstiyorlar ki siz de yolu sapıtasınız."*¹⁷²

Anlamalarını aldığımız ayetlere dikkat edildiğinde, Ehl-i Kitap'tan alınan sözler arasında kitaplarını açıklamak, gizlememek ve değiştirmemenin yer aldığı gelmektedir. Müfessirler de bu ayetlerin öncelikle Yahudileri muhatap aldıklarını belirtmektedirler. Kur'ân-ı Kerim'de Yahudilerin kutsal kitapları ve içindeki tasarrufları, tahrif kökünden gelen kelimelerle ifade edilmektedir. Tahrif, değiştirmek, çevirmek ve bozmak anlamlarına gelmektedir.¹⁷³ Kur'ân-ı Kerim Tevrat'a yapılan tahrifleri, 1) Kelimeleri yerlerinden değiştirme, 2) Hakkı batıla karıştırma ve hakkı gizleme, 3) Unutma ve yanlış telaffuz etme gibi ifadelerle açıklamıştır. Yüce Allah tahrif hadisesine Nisâ Suresi 44 ve Al-i İmran Suresi 187. ayette işaret etmektedir.

Yine Kur'ân-ı Kerim Hz. Musa'dan sonra uzun zaman geçtiği, Tevrat kulaktan kulağa nakledildiği için birçok konuların unutulduğu ve yanlış telaffuz edildiğini de haber vermektedir.¹⁷⁴ Buna göre Yahudilerin kitap inancı şu şekilde özetlenebilir: 1) Bugünkü Tevrat Hz. Musa'ya inen Tevrat'ın aynısı değildir. 2) Hz. Musa zamanında yazılmayan Tevrat üzerinden uzun zaman geçmesi münasebetiyle birçok konular unutulmuş ve değiştirilmiştir. 3) Kur'ân-ı Kerim'e uymayan Tevrat cümlelerinin Yahudi bilginlerinin uydurdukları cümleler olduğu anlaşılır. 4) Zamanımızda bulunan Tevrat muttasıl senetle Hz. Musa'ya ulaşmamaktadır.¹⁷⁵

2- HİRİSTİYANLIKTA KİTAP İNANCI

Hiristiyanların asıl kitapları Hz. İsa'ya indirilen İncil'dir. Söz konusu kitap, bir defa indirilmiştir. Fakat Hz. İsa'dan sonra bunların sayısı çoğaltılmıştır. Bugün Hristiyanlarca kutsal sayılan dört İncil bulunmaktadır. Bu İncillerin yazılış tarihleriyle ilgili farklı rivayetler bulunur. Bu dört İncil'den üç tanesi bir birine benzediği için bunlara sinoptik¹⁷⁶ İnciller denmektedir.¹⁷⁷

¹⁷¹ Al-i İmran, 3/187.

¹⁷² Nisâ, 4/44.

¹⁷³ Bk. İbn Manzûr, Lisânü'l Arap, IX/43.

¹⁷⁴ Bk. Bakara, 2/83; Mâide, 5/12.

¹⁷⁵ Bk. Robert Caspar, Textes De La Tradition Musulmane Concernant le Tahrif, İslamochristiana 1980, C. VI/62.

¹⁷⁶ Matta, Markos, İuka.

¹⁷⁷ Bk. Tümer, Küçük, a.g.e., s. 152-153.

Kur'ân-ı Kerim'e göre her peygamber kavminin diliyle gönderilmiştir.¹⁷⁸ Dolayısıyla Hristiyanların ellerinde bulunan İncillerin Hz. İsa'nın diliyle olması gerekmektedir. Hz. İsa ve O'na inanan kavminin Aramca konuşmasına rağmen ilk İncil metinlerinin Yunanca olması dikkat çekicidir.¹⁷⁹ Öte yandan, bugünkü İncillerin konsillerde kabul edilen kitaplar olması da ayrı bir önem taşımaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Hz. İsa'ya İncil'in verildiği ifade edilir.¹⁸⁰ İncil'in Hristiyanlara ışık tutucu bir kaynak olmasına rağmen bugünkü konumu bellidir. Yüce Allah Hristiyanların verdikleri sözlerini yerine getirmediğini, Hz. Peygamberi inkar etmeleri ve İncil'i unutmaları şeklindeki hatalarını hatırlatmaktadır.

"De ki: Ey Ehl-i Kitap! Tevrat'ı İncil'i ve size indirilen Kur'ân'ı tatbik etmedikçe hiçbir esas üzerinde değilsiniz."¹⁸¹ "Meryem Oğlu İsa bir zaman demişti ki; 'Ey İsrail Oğulları! Ben size Allah'ın peygamberiyim. Benden evvelki Tevrat'ı tasdik edici, benden sonra gelecek bir peygamberi ki adı Ahmet'tir müjdeleyici olarak geldim'..."¹⁸²

İslâm alimleri, ilk dönemlerden itibaren İncillerdeki; "Ben de Baba'ya yalvaracağım. O size başka bir tesellici, hakikat ruhu verecektir. Ta ki daima sizinle beraber olsun",¹⁸³ cümlelerini yukarıya almış olduğumuz ikinci ayetle karşılaştırmışlardır. İncillerde yer alan "Faraklıt",¹⁸⁴ tesellici ve yol gösterici olarak açıklanmaktadır. Bunun da Kur'ân'da yer alan "Ahmet" olduğu ileri sürülerek İncillerden örnekler verilmektedir.¹⁸⁵

Kur'ân-ı Kerim'de Hristiyanlarla ilgili olarak İncil'i değiştirdiklerinden bahseden bir ayet bulunmaz. Bununla birlikte, Hristiyanların İncil'den birçok şeyleri unuttukları,¹⁸⁶ gizledikleri,¹⁸⁷ yalan söyledikleri¹⁸⁸ ve "Allah'ın kitabında olmadığı halde bu Allah'ın ayetidir."¹⁸⁹ dedikleri belirtilmektedir. Onların gizledikleri konular arasında da Hz. Peygamber, Sahabeler ve Kur'ân'ın gönderilişi ile ilgili haberler ilk sırayı almaktadır. Öte yandan, Kur'ân-ı Kerim'in teslis ve ruhbanlık gibi konuların sonradan ortaya çıkarıldığı Hz. İsa ve O'na verilen İncil'le hiçbir alakasının olmadığı, dolayısıyla Hristiyanların İncillere dayandığı noktaların, onun tahrif edildiğine zimnen işaret etmektedir.¹⁹⁰

¹⁷⁸ Bk. Kur'ân-ı Kerim, Râd, 13/4.

¹⁷⁹ Bk. Muhammed Ebû Zehra, Hristiyanlık Üzerine Konfranslar, s. 72-108.

¹⁸⁰ Bk. Kur'ân-ı Kerim, Âl-i İmrân, __, Mâide 5/46; Hadid, 57/27.

¹⁸¹ Mâide, 5/68.

¹⁸² Saff, 61/6.

¹⁸³ Yuhanna, XIV/16.

¹⁸⁴ Bk. Hamidullah, İslam Pey., I/426.

¹⁸⁵ Konuyla ilgili bk. Percy Smith, Did Jesus Fore-tell Ahmet, M.W. XII/1912, p. 71.

¹⁸⁶ Mâide, 5/14.

¹⁸⁷ Mâide, 5/15.

¹⁸⁸ Bk. Nisâ, 4/171.

¹⁸⁹ Âl-i İmrân, 3/78.

¹⁹⁰ Bk. Aydın Reddiye, s. 172-173.

3-İSLAM'DA KİTAP İNANCI

Yüce Allah bütün peygamberlere verilen kitaplara inanılmasını ister.¹⁹¹ Kur'ân-ı Kerim gönderilen kitapların sonuncusu olarak hem onların asıllarını tasdik ve teyid etmekte, hem de onların içindeki bilgileri en doğru şekilde toplamaktadır. O bütün kitapların toplamı niteliğindedir. Zira ilâhi kitapların geldiği kaynak aynıdır. Dolayısıyla İslâm'ın ifade ettiği kitap inancı diğer kitaplar için de geçerlidir. Önce gönderilenler ve sonra gelenler bir birlerini tasdik etmekte ve tamamlamaktadırlar. Birinin diğerini inkar etmesi vahiy açısından mümkün görülmez. Yaratıcı genel hatlarıyla kitap inancını iki şekilde ifade etmektedir.

a) Kur'ân-ı Kerim'in önceki ilâhi kitapları tasdik etmesi

Kur'ân-ı Kerim'de iman esasları açıklanırken, inanılması gereken hususlar ve inananların durumu birçok ayette ele alınmaktadır. Bu ayetlerden bazılarının anlamları şöyledir.

*"Ey İnananlar! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba, daha önce indirdiği kitaplara inanın. Kim Allah'ı, melekleri, kitapları, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse şüphesiz derin bir sapıklığa sapmıştır."*¹⁹²*"Peygamber ve inananlar Rabbinden kendilerine indirilene inandılar. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı. 'O'nun elçilerinden hiçbirini diğerinden ayırmayız' (dediler)..."*¹⁹³*"Ey Muhammed! Onlar sana indirilen kitaba da, senden önce indirilene de inanırlar..."*¹⁹⁴

Yukarıdaki ayetlerin anlamlarına baktığımızda Kur'ân-ı Kerim'de yer alan kitap inancının belirli bir peygamberin kitabıyla sınırlandırılmadığı gözlenmektedir. Yüce Yaratıcı, Hz. Muhammed'den önce Hz. Musa'ya, Hz. İsa'ya, Hz. Davud'a Hz. İbrahim'e kitap veya sahifenin verildiğini,¹⁹⁵ haber vermektedir. Ayrıca, Zübürül evvelin kapsamına giren kitapların gönderildiğini de bildirmiştir.¹⁹⁶ Bu kitaplarda Kur'ân'ın geleceği bildirilmiş, kitap ehli de bu durumdan haberdar olmuştur.¹⁹⁷ Durum böyle olmasına rağmen insanlardan birçoğu Kur'ân'a inanmamışlardır.

Kur'ân-ı Kerim'e göre "Ehl-i Kitap" bu iddialarında açık bir çelişkiye düşmektedir. Zira onlar Kur'an'a şartlı yaklaşmaktadırlar. Çünkü Yüce Allah'ın ilk peygamberden itibaren gönderdiği ilâhi dinlerin tamamı aynı özellikleri taşımaktadır. Yüce Allah, Hz. Peygamberden önceki peygamberlere, itikadi konularda neyi emretmiş ise, Hz. Muhammed'e de onu emretmiştir.¹⁹⁸ Kur'ân'da yer alan konuların asılları

¹⁹¹ Bkz. Bakara 2/136; Âl-i İmrân 3-84.

¹⁹² Nisâ 4/136.

¹⁹³ Bakara 2/285.

¹⁹⁴ Bakara 2/4.

¹⁹⁵ Bkz. Bkz. Bakara 2/53, 78; Enâm 6/154; Mâide 5/46; Hadid 57/27.

¹⁹⁶ Nisa 4/163; İsrâ 17/55.

¹⁹⁷ Bkz. Şuarâ 26/194-196.

¹⁹⁸ Bkz. Şuarâ 26/196.

¹⁹⁹ Şûra 42/13.

itibariyle Tevrat ve İncil'de bulunması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, son kitap olması açısından Tevrat ve İncil'de yer alan konular Kur'an'a uyuyorsa onlar aslını koruyabilmiş demektir. Konuyla ilgili olarak Yüce Allah şu hatırlatmada bulunmaktadır.

*"Elinizde bulunan Tevrat'ı (Asli itibariyle) tasdik ederek indirdiğim Kur'an'a inanın O'nu ilk inkar eden siz olmayın. Ayetlerimi hiçbir değere karşılık değiştirmeyin. Yalnız benden korkun."*¹⁹⁹

*"Onlara Allah'ın indirdiğine inanın' denildiğinde 'Bize indirilene inanınız' deyip ondan sonra gelen Kur'an'ı inkar edenler. Halbuki o ellerinde bulunan Tevrat'ı tasdik eden hak bir kitaptır."*²⁰⁰

*"Ne zaman onlara Allah katından yanlarında bulunanı doğrulayıcı bir kitap geldiğinde daha önce inkar edenlere karşı yardım isteyip dururlarken o bildikleri Kur'an kendilerine gelince onu inkar ettiler. Artık Allah'ın laneti inkarcıların üzerine olsun"*²⁰¹

Yukarıdaki açıklamalara ilaveten, Allah tarafından gelen vahyin aynı kaynaktan geldiğini ifade etmek ve birine inananın diğerine inanması gerektiği ifade edilirken de; *"Resûle indirilen (Kur'an)'ı dinledikleri zaman tanıdıkları gerçekten dolayı, gözlerinin yaşla dolup taşıtığını görürsün. Derler ki Rabbimizin bizi iyiler arasına katmasını umarken neden Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?"*¹²¹ *"Bu Kur'an'dan önce kendilerine kitap verdiklerimiz buna inanırlar. Onlara Kur'an okunduğu zaman 'O'na inandık. O Rabbimizden gelen gerçektir. Zaten biz ondan önce de Müslümanlar idik' derler."*²⁰² buyurmaktadır. Dikkat edilirse söz konusu ayetler gerçek Kitap Ehli'ni ortaya koymaktadır.

Buraya alınan en son ayetlerde de görüldüğü gibi, Kur'an ile önceki kitaplar bir birinin devamı niteliğindedir. Birine inanan diğerine de inanmak mecburiyetindedir. Kur'an önceki ilahi kitapları tasdik ettiği gibi, önceki kitaplarda Kur'an-ı Kerim'i haber vermişlerdir. Dolayısıyla, önceki kitaplarda haber verilen son kitap gelmiş ve kıyamete kadar korunma altına alınmıştır.²⁰³ Buna göre, Kur'an'ın bir benzerini kimse meydana getiremeyecek,²⁰⁴ içine batıl karışmayacak,²⁰⁵ O Hz. Peygamber'in bir mucizesi olarak kıymet ve itibarını sürekli olarak koruyacaktır.²⁰⁶

¹⁹⁹ Bakara 2/41.

²⁰⁰ Bakara 2/91.

²⁰¹ Bakara 2/89; Krş. Bakara 2/41, 91, 97; Nisâ 4/47; Mâide 5/48; En'am 6/92; Yûnus 10/37; Yusuf 12/111; Fâtır 35/31; Ahkâf 46/12.

¹²¹ Mâide 5/83-84.

²⁰² Kasas 28/52-53.

²⁰³ Bkz. Hicr 15/9. Abdülmecid ez-Zendânî, el-İmân, Beyrut 1986, s. 161.

²⁰⁴ Bkz. Hud 11/13; İsrâ 17/88; Yunus 10/37-38; Bakara 2/23-24.

²⁰⁵ Fussilet 41/42.

²⁰⁶ Konuyla ilgili bkz. Abdülmecid ez-Zendânî, a.g.e., s. 156-163; Abdülfettah et-Tabbara, a.g.e., s. 144-147.

b) Kur'ân'ın diğer kitaplardan farkı

Kur'ân-ı Kerim ilâhî kitapların sonuncusudur. Zaman aşımına uğramadan, muttasıl bir senetle, Hz. Peygamber'e ulaşmaktadır. İçinde tahrif, yanlış bir sözü olmadığı gibi karışması da mümkün değildir.²⁰⁷ O her asra cevap verebilecek mahiyettedir. Müslümanlar arasında başta sona Kur'an'ı ezberleyen binlerce insan bulunmaktadır. Onun ezberlenmesi ve anlaşılması kolaydır. Her seviyedeki insana hidayet verecek niteliktedir.²⁰⁸ Kur'ân önceki kitapların üzerinde bir denetleyici görevini yapmaktadır.²⁰⁹ Buna göre Kur'ân-ı Kerim'e uyan bölümler doğru uymayanlar ise ilâhî vahiyden uzaklaşmış durumdadır. Kur'an'ın başka bir özelliği "Ehl-i Kitap" ın ihtilaflarına çözüm getirmesi ve diğer kitapların muhtevasını içinde toplamasıdır.²¹⁰ O bütün insanlığın kitabı olup, yaratılanların mutluluğunu hedeflemektedir. Kısacası o, Yüce Allah'ın birliği, Hz. Peygamber'in risâletinin bir simgesidir.

D. EHL-İ KİTAP" IN AHİRET İNANCİ

1- YAHUDİLİKTE AHİRET İNANCİ

Yahudilikte açık bir ahiret inancı olmadığı gözlenir. Kitaplarındaki işaya bölümünde; "Senin ölülerin dirilecekler, benimkilerin cesetleri kalacaklar. Eğer sizler, toprak içinde yatanlar uyanın ve terennüm edin. Çünkü çiğlerin otların çiği gibidir ve yer ölülerini dışarı atacak."²¹¹ İfadelerine rastlanır.

Yahudi ahiret inancına delil kabul edilen hususların Babil sürgününde İran Me-cûsîlerinden intikal ettiği ileri sürülür.²¹² Ancak Yahudilerin ülkelerinde bulundukları zamanlarda hem Mısırlıların hem de Babililerin ahiret inancı olduğuna göre Yahudilerde daha önce bu inancın bulunup bulunmadığının sonraki devrelere açık bir şekilde niçin intikal etmediği sorusu cevapsız kalmaktadır. Kanaatimizce bu, Yahudi kutsal metnlerinin korunma hatasından kaynaklandığı bir zaaf olarak değerlendirilebilir.

İslâm'dan sonra Müslümanlarla temasa geçen Yahudiler kendilerini savunmak için geliştirdikleri inanç esaslarına ahiret inancını dahil ettikleri kabul edilmektedir.²¹³ Hz. Musa'nın getirmiş olduğu ahiret inancı ile Yahudilerin inandıkları ahiret inancı arasında hayli fark bulunmaktadır. Bu farklılık Yahudi mezheplerinin kendi aralarında da gözlenmektedir. Sadukiler ahirete inanmazlarken, Ferisîlerin inandığı bilinmektedir.²¹⁴

²⁰⁷ Fussilet 41/42.

²⁰⁸ Kamer 54/17.

²⁰⁹ Mâide 5/48.

²¹⁰ Mâide 5/15.

²¹¹ İşaya, XXVI/19.

²¹² Schimmel, a.g.e., s. 199; Kutluay, Yaşar, a.g.e., s. 121.

²¹³ Kutluay, s. 129.

²¹⁴ Kutluay, s. 169.

Yüce Allah Yahudilerin ahiret inancını tenkit ederken önce Hz. Musa'ya vahye-dileni hatırlatır.

*"Ben seni seçtim, artık vahyolunanı dinle, şüphesiz ben Allah'ım. Benden baş-ka tanrı yoktur. Bana kulluk et. Beni anmak için namaz kıl. Herkes işlediğini gör-sün diye zamanı gizli tuttuğu kıyamet mutlaka gelecektir. Bana inanmayan ve he-vesine uyan kimse seni ondan alıkoymasın. Yoksa helak olursun."*²¹⁵

Yukarıya alınan bu ayetlere dikkat edildiğinde Hz. Musa'nın emrettikleri ile Hz. Peygamberin bildirdikleri arasında hiçbir fark bulunmaz. Kur'ân-ı Kerim Yahudile-rin ahiret inancını tenkit ederken onların dünyayı ahirete tercih etmelerini; cennete sadece Yahudilerin gireceğini, cehennemin sayılı birkaç günden ibaret olduğu gi-bi inançları üzerinde durar.²¹⁶

a) Cennete yalnız Yahudilerin gireceği

Ahiret inancını ikinci derecede tutan Yahudilerin, dünyada yaptıklarının karşı-lığı olarak cennete sadece kendilerinin gireceklerini iddia etmelerini Yüce Allah onların uydurmaları olarak belirtip, sözlerinin doğruluğu için ispat etmelerini iste-mektedir.²¹⁷ Ayrıca iddialarında samimi iseler ölümü arzulamaları istenir.²¹⁸ Onla-rın yaptıkları kötülüklerden dolayı ölümü istemeyeceklerini açıklayan Yüce Allah, yaptıklarının cezası olarak cehenneme gireceklerini haber vermektedir.²¹⁹

b) Cehennemin sınırlı oluşu

Yahudi alimlerinin cehennemin mühletinin 40 veya 7 gün olduğunu ileri sürdük-leri bildirilmektedir.²²⁰ Bu durum hakkında Yüce Allah şu haberi vermektedir.

*"Ateş bize sadece birkaç gün deyecektir derler, 'Allah katından söz mü aldınız' diye sor. Hayır öyle değil, kötülük işleyip suçu kendisini kuşatmış olan kimseler, cehennemliklerdir. Onlar orada temellidirler."*²²¹ Anlamını aldığımız ayette belirti-len hususlara ilaveten, Yüce Allah Yahudilere dünyada yaptıklarının karşılığı ahi-rette sorulunca ne yapacaklarını hatırlatır.²²² Öte yandan İslâm'a göre cennet ve cehenneme girmenin kimsenin elinde olmadığı, peygamberlerin getirdiklerine doğ-ru şekilde inanarak gereğini yapanların cennete, yapmayanların cehenneme gire-ceğini haber vermektedir.²²³

Kur'ân-ı Kerim'in açıklamalarına göre, Yahudilerin inandığı ahiret inancı Hz. Musa'nın getirdiğinden farklıdır. Başka bir ifadeyle, Hz. Musa'nın tebliğ ettiği ahi-

²¹⁵ Ta'hâ, 20/13-16.

²¹⁶ Bk. Bakara, 2/86, 111.

²¹⁷ Bakara, 2/111.

²¹⁸ Bakara, 94.

²¹⁹ Bk. Âl-i İmran, 3/23-25.

²²⁰ Bk. Taberi, Tefsir, 1381; İbn Kesir, Tefsir, I/169-170.

²²¹ Bakara, 2/0-81.8

²²² Bk. Âl-i İmran, 3/23-25.

²²³ Bk. Bakara, 2/82, 112.

ret inancı ile Kur'ân'ın haber verdiği aynıdır. Tevrat'ta farklı olanlar Hz. Musa'ya verilmemiş demektir.²²⁴

2- HİRİSTİYANLIKTA AHİRET İNANCI

Hiristiyanlarda ahiret inancı vardır. Onlara adil ve hakim olan Tanrı iyiliğin mü-kafatını, kötülüğün cezasını verecektir. İyiler cennete,²²⁵ kötüler cehenneme gireceklerdir. Cennet ve cehennemin başlangıç ve sonu yoktur. Yüce Allah Hiristiyan-ları ahiret konusundan ziyade Cennete sadece Hiristiyanların gireceği ve asli suç konularındaki hatalarına işaret etmektedir.

a)Cennete sadece Hiristiyanların gireceği

Hiristiyan alimleri ile Yahudi alimleri yapmış oldukları tartışmalarda cennete yalnız kendilerinin gireceklerini ileri sürmüşlerdi. Kur'ân-ı Kerim bunu kabul etme-yip her iki taraftan da delil getirmelerini istemektedir.²²⁶ Yine Hiristiyanlara göre cennete girmenin şartları arasına "Ruhu'l-Kudüs"e inanma yer alır. Bu durum Mat-ta incilinde şu cümlelerle açıklanmaktadır.

"Her günah ve küfür insanlara bağışlanacaktır. Fakat Ruhu'l-Kudüs'e karşı ya-pılan bağışlanmayacaktır... Kim O'na karşı kötü söz söylerse dünyada da ahirette de bağışlanmayacaktır."²²⁷ Buna göre "Ruhu'l-Kudüs" inancını kabul eden cen-ne-te kabul etmeyenler de cehenneme girmiş olacaklardır. Öte yandan kaynaklarda Müslümanlar "Ruhu'l-Kudüs"ün Meryem, Cebrail veya başka bir güç mü? konu-su-nun Hiristiyan inancında belirsiz olduğu görülmektedir. İslam'da ise Ruhu'l Kudus Cebrail olarak algılanır.²²⁸

b)Asli suç problemi

Hiristiyanlığın dışında Müslümanlık ve Yahudilikte asli suç inancı bulunmaz. Hi-ristiyanlıktaki bu inancı ortaya koyanın Pavlos olduğu kabul edilir.²²⁹ Buna göre, her insan Âdem'in suçundan bir miktar taşımakta ve bu suç nesilden nesile geç-mektedir. İnsanlığı bu günahı kurtaran Hz. İsa'dır. Allah günahsız oğlunu gön-dermiş, O da insanlığın günahına kefaret olmak üzere,²³⁰ çarmıha gerilmiştir.²³¹ İnsanlar vaftiz olmak suretiyle günahlarından kurtulacaklardır. 325'deki İznik kon-silinde kabul edilen kefaret prensibi, 451'deki Kadıköy konsilinde de teyid edilmiş-tir.²³² Kur'ân-ı Kerim'de bunların Hz. İsa'ya emredilmediği ifade edilir. Zira yaratı-lış olarak her insan kendi yaptığından sorumludur. Bu durum şu ayetlerde ifade edilmektedir.

²²⁴ Bk. Ahmet Çelebi, I/144-145.

²²⁵ Matta, 25/41; 3/12; Markos, 3/29.

²²⁶ Bakara, 2/111; Krş. Mâide, 5/18.

²²⁷ Matta, 12/31-32.

²²⁸ Bk. Kur'ân-ı Kerim, Kadir, 97/4

²²⁹ Tümer, Günay, Asli Günah, T.D.V.İ.A. III/496.

²³⁰ Bk. Matta, 20829; Markos, 10/45.

²³¹ Bk. Nisâ, 4/157-158. Çarmıh hadisesinin uydurma olduğunu kabul etmektedir.

²³² Aydın Reddiye, s. 162.

"Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görecektir."²³³, "Herkesin kazandığı kendisinedir. Kimse başkasının yükünü taşımaz. Sonunda dönüşünüz Rabbinizedir. Ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir."²³⁴

Hristiyan inancına göre Hz. İsa kıyamet alameti olarak dünyaya tekrar gelecektir. İnsanları yargılayıp hüküm verecektir. İyileri cennete kötülere cehenneme koyacaktır.²³⁵ Kur'an'da ise yargı, Allah'a aittir. Hüküm yalnız O'nundur.

4- İSLAM'DA AHİRET İNANCI

Kur'an'da Allah'a ve ahirete imanın bir arada zikredildiği birçok ayet bulunmaktadır.¹³¹ Bu ayetlerde ahirete inanma, Allah'a iman gibi gaybî bir konu olarak ifade edilir. Buna göre, Allah ve ahiret inancı İslâm'ın en önemli iki temelini oluşturmaktadır. Ahiret inancının esası adalete dayanır. Zira adalet dünyada istenilen anlamda gerçekleşmemiş olabilir. İşte, insanların iyilik yapanlarına mükafat, kötülük yapanlara ceza verileceği gerçek adaletin ahirette tecelli edeceği belirtilir.²³⁶ Daha önce ifade edildiği gibi, Yahudiler Cehennem'in sınırlı olduğunu, cennete kendilerinin gireceklerini ileri sürmüşlerdir. İslâm Hz. Musa'ya böyle bir emir vermediğini açıklamaktadır. Hristiyanlar da Cenet'e girmenin Hz. İsa ve Hz. Meryem'e inanmaktan geçtiğini ileri sürerler. Kur'an ise, Hz. Adem ile Hz. Muhammed arasında gönderilen peygamberlerin getirdiklerinin hepsine inanılmasını emreder.²³⁷

"O kimseler ki sana indirilene de senden önce indirilene de inanırlar. Ahirete de kesin bir şekilde iman ederler"²³⁸ "Gerçek iyi amel Allah'a, ahirete, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman edenlerin iyi amelidir"²³⁹ "... Allah'a ve ahirete iman edip salih amel işleyenlerin Rableri katında büyük ecir vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar mahzun da olmazlar"²⁴⁰ "Allah'a yalan mı uydurdu, yoksa kendisinde delilik mi var? dediler. Hayır ahirete inanmayanlar azapta ve derin bir sapıklık içindedirler"²⁴¹ "İnkâr edip ayetlerimi ve bana kavuşmayı yalanlayanlara, gelince işte onlar azapla yüz yüze bırakılırlar."²⁴²

Yukarıya anlamlarını aldığımız ayetlerin üzerinde durduğu baskın ifade, Allah inancından sonra ahiretin varlığına inanma zorunluluğudur. Bu anlatımlara göre, gerçek amelin ahirete inanma ile kabul göreceği, ahireti inkar edenlerin cezalandırılacağı açık bir şekilde ifade edilmektedir.

²³³ Zilzal, 99/7-8.

²³⁴ En'âm, 6/164.

²³⁵ Matta, 25/31-41,46.

¹³¹ Bakara 2/4.

²³⁶ Nebe 78/40.

²³⁷ Bk. Bakara, 2/136, Âl-i İmran 3/86.

²³⁸ Bakara 2/4.

²³⁹ Bakara 2/177

²⁴⁰ Bakara 2/62; Mâide 5/69; Hacc 22/17

²⁴¹ Sebe 34/8.

²⁴² Rum 30/16; Krş. İsrâ 17/10.

Kur'ân-ı Kerim ahireti tanıtırken, O'nun safhalarının bulunduğunu, kişinin iman ve ameline göre oralarda muamele göreceğini haber vermektedir. Bunların başında kabir suali ilk sırayı almaktadır. Kişinin ölümü ve Sur'un üfürülerek her şeyin yok olmasıyla başlayan ilk safha dirilmeye kadar geçen bir devreyi oluşturur. Kişilerin inançlarına göre ölümün değişik olması kabir hayatının varlığını ortadan kaldırmakta, insanın ameline göre muameleye tutulacağı anlaşılmaktadır.²⁴³

Cennet cehennem

Kur'ân-ı Kerim'de kabirle başlayan ahiret hayatı Cennet ve Cehennemle son bulacaktır. Ayrıca günah ve sevabı eşit olan insanların Yüce Allah'ın rahmetinin tecellisiyle Araftan ayrılmaları ve Cennete girmeleri söz konusu olacaktır.²⁴⁴ Bahçe anlamına gelen cennet,²⁴⁵ dünyada Allah'a ve onun gönderdiği dine inanıp, emirleri yerine getirenlerin gireceği yer olarak bilinir. Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayetinde bu konuya işaret edilirken şöyle buyrulur.

"İnanan ve salih amel işleyenlere kendilerine altlarından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele..."²⁴⁶

"İnanıp yararlı işler yapan kimseler cennetlik olanlardır. Onlar ebedi olarak orada kalıcıdır..."²⁴⁷

"İman edip iyi amel işleyen, namazı kılıp ve zekatı veren kimselerin, Rableri katında muhakkak mükafatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Mahzun da olacak değillerdir."²⁴⁸

Yukarıya alınan ayetlerin anlamına dikkat edildiğinde cennete girecek kişiler için iman ve salih amel prensiplerini getirdiği görülmektedir. Yüce Allah'ın gönderdiklerine gereği gibi inanan ve inancının gereğini yapan kişiler için hiçbir korku olmayacağı belirtilir.

Cehennem; İlâhi dinlerde azap yeri olarak bilinmektedir. Onun Kur'ân'da yediye yakın ismi bulunur.²⁴⁹ Ortalama 200 civarındaki ayette zikredilir. Oraya Müşrikler, Münafıklar, Kafirler ve Müslümanlardan günahkar insanların gireceği ifade edilmektedir. Söz konusu ayetler incelendiğinde cehennemin kafirler için hazırlandığı,²⁵⁰ özellikleri,²⁵¹ genişliği,²⁵² yakıtının durumu,²⁵³ azabının şiddeti²⁵⁴ gibi ko-

²⁴³ Bkz. Mü'minün 40/46; Gölcük, Toprak, a.g.e., s. 368

²⁴⁴ Bkz. Araf 7/44-49.

²⁴⁵ Abdülfettah Tabbara, a.g.e., s. 127

²⁴⁶ Bakara 2/25.

²⁴⁷ Bakara 2/82; Bkz. Nisâ 4/57, 122; Âraf 7/42; Yûnus 10/9; Vakıa 56/24.

²⁴⁸ Bakara 2/277.

²⁴⁹ Abdülfettah Tabbara, a.g.e., s. 137.

²⁵⁰ Bkz. Âl-i İmrân 3/31; Kehf 18/29; Fatır 35/36

²⁵¹ Bkz. Mülk 67/7; Leyl 92/15-16; Karia 101/9-11.

²⁵² Bkz. Kâf 50/30.

²⁵³ Bkz. Bakara 2/24; Tahrim 66/6.

²⁵⁴ Mülk 67/67; Müddesir 74/27-29.

nular ifade edilmektedir. Bu ayetlerin anlamlarından hareketle Kur'ân-ı Kerim'de Tevhid ve ahiret inancına yer verilmeyen hiçbir sure yok gibidir.

Cennet ve Cehenneme girecekler

Cennet ve Cehenneme kimin gireceği veya girmeyeceği konusu insanların ve rebileceği bir karar değildir. Bu durum, yaptığından sorumsuz olan Yüce-Allah'a ait bir karardır. Bununla birlikte, insanların hür iradelerine göre dünyada yaptıklarından mükâfat veya ceza alacağı bilinmektedir. Durum böyle olmakla birlikte, insanların dünyada yaptıkları hangi kriterlere uyması gerekmektedir ki, ceza veya mükâfat buna göre verilmiş olsun. Konunun bu açıdan bir baza oturtulması gerekmektedir.

Kur'ân-ı Kerim ilâhî dinleri (fıtrat dinini) peygamberlerin tebliğine bağlayarak bunlara inanmaya iman esasları içinde yer vermektedir. Bu durum ilahi dinlerde fıtrat üzerinde sürekliliği ve değişmezliği hatırlatmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında, ilk peygamber Hz. Âdem ile son peygamber Hz. Muhammed arasında gelen bütün peygamberler aynı dini tebliğ etmişlerdir.²⁵⁵ Kur'ân da bütün dinleri gerçeği yansıtan tek din olan İslâm altında toplamıştır.²⁵⁶ Tarih boyunca zaman ve mekana göre değişen fıtrat dininin pratik (muamelat) yönleri olmakta, evrensel esasları (inanç sistemi) açısından peygamberlerin tebliğleri arasında bir fark bulunmamaktadır. Kur'ân-ı Kerim bu anlayışla iki önemli noktaya işaret etmektedir. 1) İslâm fıtrat dinidir. İlk peygamber ile başlamış, son insan kalıncaya kadar devam edecektir. 2) Fıtrat dini olan İslâm'ın en ekmel (mükemmel)²⁵⁷ kompozisyonunu da Kur'ân, bünyesinde toplamaktadır. Bu dinin temel nitelikleri hadislerde iman, İslâm ve ihsan, İslâm bilginlerince de iman, amel ve ahlak olarak özetlenmektedir.²⁵⁸

Kur'ân-ı Kerim'in umumi anlatımı içinde ilâhî çizgiden ayrılanlar bir kısım ayetlerde şu şekilde ele alınmaktadır. Hz. Peygamber ve onun getirdiği hak dini, *"İnkâr edenlere cehennem ateşi vardır..."*,²⁵⁹ *"Ehl-i Kitap ve müşriklerden inkâr edenler cehennem ateşindedirler. Onlar insanların en şerlileridirler."*²⁶⁰ *"Ehl-i Kitap Tevrat, İncil ve Kur'ân'ı uygulamadıkça bir temelleri bulunmamaktadır."*²⁶¹

Hız. Peygamber de; *"Muhammed'in canı elinde bulunan (Allah) a yemin ederim ki benim peygamber olarak gönderildiğimi duyup ta, peygamberliğimi kabul etmeden ölen şu ümmetten Yahudi olsun, Hristiyan olsun hiç kimse yoktur ki Cehennemlik olmasın."*²⁶² buyurmaktadır.

²⁵⁵ Şûrâ 42/13.

²⁵⁶ Bkz. Âl-i İmrân 3/19; Vehbe ez-Züheylî, el-Tefsiru'l Münir XV/37.

²⁵⁷ Mâide 5/3.

²⁵⁸ Buhârî, İman 37; Bkz. Öztürk, Y.N., F.V.D., s. 65-68.

²⁵⁹ Fâtır 35/36.

²⁶⁰ Beyyine 98/6

²⁶¹ Mâide 5/68.

²⁶² Müslim, İman 70.

Kur'ân'a göre insanlar, Hz. Peygamber ve Ona verilen kitaba inanmakla görevlidirler. Kur'ân-ı Kerim'e inanmayan "...Kavimlerden kim Kur'ân-ı inkar ederse o'nun yeri ateştir. Bu (Kur'ân) dan hiç kuşkun olmasın. Çünkü o Rabbinden gelen gerçektir. Fakat insanların çoğu inanmazlar.²⁶³ Fakat "Tevbe eden, inanan ve iyi iş yapanlar, onlar Cennete girecekler ve hiç haksızlığa uğramayacaklardır."²⁶⁴ Yukarıda yer alan ayetler din farkı gözetilmeksizin bütün insanların Hz. Peygamber ve O'na verilenlere inanmak durumunda olduklarını hatırlatmaktadır.

Netice

Tevrat, İncil ve Kur'ân-ı Kerim baz alınarak inanç esaslarını özetlemek gerekirse Yahudiler ile Müslümanların tevhit inancının aynı olduğu gözlenmektedir. Yahudilerin ayrıldığı nokta kendilerini üstün görmeleri, cennete kendilerinin girecekleri, cehennemin sınırlı oluşu şeklindeki görüşleridir. Yüce Allah bu görüşlerin yanlış olduğunu belirterek Hz. Peygamber ve Hz. Musa'ya verilenleri haber vermektedir. Hristiyanların tanrı inancı ise teslisi oluşturmaktadır. Yüce Allah bu durumu Kıyamet gününde Hz. İsa'ya soracağı soru ve onun vereceği cevap vermektedir.²⁶⁵

İslam, gönderilen bütün Peygamberlere inanılmasını emretmektedir. Yahudiler Hz. Musa'dan sonra gelenleri kabul etmeyerek en önemli hatalarını oluştururlar. Hristiyanlar da Hz. İsa'yı insanlıktan ilahlık seviyesine yükseltmek ve dünyaya tekrar geleceği düşüncesinden hareketle son peygambere inanmazlar. İslam'a göre son peygamber Hz. Muhammed'dir ve O'na inanma zorunluluğu bulunur. Ehl-i Kitap'ın Hz. Peygambere inanmayışlarının sebebi olarak dünya menfaati, hırsları ve üstün ırk inançları ağırlık kazanır. Çünkü zamanımıza kadar gelen kitaplarında son nebinin geleceği çok açık bir şekilde görülmektedir.

El-i Kitap, kitap inancı konusunda da önemli yanlışlığı içindedir. Kur'an ise Hz. Musa ve Hz. İsa'ya verilenlerin önemli ölçüde bozulmuş olduklarını haber vererek bu hataları düzeltir. Kitaplardaki bozulmalar genellikle itikadi konuları oluşturmaktadır. Ahiret inancı konusuna gelince Allah cennete girmenin şartı olarak Peygamberlerin getirdiklerine iman, salih amel ve muhsin seviyesinde bir yaşantı arzular. Yahudi ve Hristiyanların görüş ve iddialarını din adamlarının görüşleri olarak belirtir. Buradan hareketle, Hz. İsa ve Hz. Musa'ya emredilenler ile Hz. Muhammed'e gönderilenlerin aynı olduğunu belirtir. Cennete girmek için başta son nebi olmak üzere, bütün Peygamberlerin getirdiklerine asılları itibarıyla inanma şartı aranır. Bunlar arasında ayırım yapmak ilâhi vahiy açısından yanlışlık olarak belirtilir. Kur'an bu yanlışlıkları haber vererek insanlığın huzurlu bir şekilde yaşamaları için karşılıklı hoşgörü çerçevesi içinde adalet, ihsan ve yaratılıştan elde edilen bütün temel haklara saygı gösterilmesini ve bütün peygamberlerin getirdikleri gerçeklere doğru bir şekilde yaklaşılmasını arzulamaktadır. Bu görevde ilim ve din adamlarına verilmektedir.

²⁶³ Hud 11/17

²⁶⁴ Meryem 19/60. Krş. Nahl 16/97; Rum 30/45; Tâhâ 20/82; Kasas 28/67; Sebe 34/37.

²⁶⁵ Bk. Kur'an-ı Kerim, Mâide 5/116-117.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULBÂKÎ, Muhammed Fu'ad**, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Beyrut ts.,
- AYDIN, Mehmet**, *Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Konya 1989.
- BRİLL, E.J.**, *The Encyclopaedia Of İslâm*, Leiden 1960-1978.
- BRONDON, S.G.F.**, *A. Dictionary Of Comparative Religion*, London 1971.
- CALVERLEY, Edwin E.**, *Cnristion Theology And The Qur'ân*, M.W.47.1957.
- CHARFİ, Abdelmejjid**, *Christianity In The Qur'ân Commentary Of Taberi*, İslâmorchristiona 1980.
- CRUNDEN'S, Comlate**, *Concondance To The Old And New Testament*, London 1961.
- ÇELEBÎ, Ahmed**, *Mukâranatü'l-Edyân*, (I-IV), Mısır 1984.
- EBÛ YÛSUF, Yakûp b. İbrâhim** (ö. 182/798), *Kitâbu'l-Harâç*, Bulak 1302. çev. Ali Özek. İst. 1986.
- EBÛ ZEHRÂ, Muhammed**, *Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar*, çev. Akif Nuri, İstanbul 1978.
- ENCYCLOPEDIA Judaica**, (I-XV), Jerusalem 1972-1978.
- ERYILMAZ, Bilal**, *Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'ânın Yönetimi*, İstanbul 1990.
- GOLDZİHER, İqnaz**, *Ehl-i Kitab'a Karşı İslâm Polemiği*, çev. C. Tunç, İslami İlimler Enstitüsü Der. Ankara 1982.
- HAMİDULLAH, Muhammed**, *Introduction To İslâm*, Paris 1963.
- *İslâm Peygamberi*, (I-II) çev. Said Mutlu, İst. 1965.
- *el-Vesâku's-Siyâsiyye*, Beyrut 1985.
- HİCÂZİ, Ahmed**, *Nakdû't-Tevrât'l Esfâr'u Musa'l-Hamse*, Kahire 1976.
- İBN HİŞÂM, Abdülmelik** (ö. 213/828), *es-Sîratu'n-Nebeviyye*, (I-IV), Beyrut 1971.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmâil** (ö. 774/1372), *-es-Sîratü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Abdulvâhid, (I-IV), Beyrut 1971.
- İBN MANZUR, Cemâluddin Muhammed** (ö. 711/1311), *Lisânü'l Arab*, (I-XV), Beyrut 1955.
- İBN TEYMİYYE Abdüsselâm el-Harrânî** (ö. 728/1328). *Les julifs Et La Tora*, Studia İsamica, (49), Paris 1979.
- İSFAHÂHÎ, Râgıb b. Muhammed** (ö. 502/1108), *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, Lübnan ts.

- JEMEELAH**, Meryem, *İslâm Versus Ahl Al-Kitap Past And Present*, New Delhi 1982.
- J.D. PEARSON**, M.A., *Index İslâmicus*, Mansell 1973.
- KİTÂB-I MUKADDES**, (Eski ve Yeni Ahid) İstanbul 1969.
- KÖKSAL**, M. Asım, *İslâm Tarihi Hz. Muhammed ve İslâmiyet*, (I-X), İstanbul 1981.
- KUTLUAY**, Yaşar, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, Ankara 1965.
- MAGRİBÎ**, Yahyâ, *İfhamu'l-Yahûd*, thk. Abdillâh eş-Şarkâvî, Kahire 1986.
- MARGAN**, Cole W. Owen Cole, Reggy Margan, *Six Religions In The Twentieth Century*, England 1987.
- MAURICE**, Bucaille, *The Bible The Qur'ân and Science*, Translated From The French, Panneli And Author, Karaci ts.
- MİLLER**, Madeleines, J. Lane; *The New Black's Bible Dictionary*, London 1817.
- MUHAMMAD**, Atâurrahim, *Jesus A Prophet Of İslâm*, Kareci. ts.
- NADWL**, Allama Saiyid Sulaiman, *The life and Massage of the Holly Prophet Muhammad Translated*, Mohoiuddin, Karaci ts.
- en-NEBHÂN**, Muhammed Fâruk, *Nizâmül-Hükm fi'l-İslâm*, Beyrut 1988.
- RABINSON**, David, *Concordance to the Good News Bible*, B.F.B.S. 1983.
- RAHMETULLAH**, Halilurrahman el-Osmâni, *İzhâru'l-Hak*, (I-II), Kahire 1986. çev. Ömer F. Efendi ve Nüzhet Efendi, (Tercümei İzhâru'l-Hak), İstanbul 1972.
- er-RÂZÎ**, Fahrüddin Ebu Adillâh (ö. 606/1206), *Mefâtihu'l-Gayb*, (I-XXXII), Mısır ts.
- SHALLER**, Mathews, *A Dictionary of Religion And Ethies*, D.D.U.D., London 1921.
- SELLÂM**, Ebu Ubeyd Kâsım (ö. 223/844), *Kitâbu'l-Emvâl*, çev. Cemâleddin Saylık, İst. 1981.
- SIDDIQI**, Muhammed İqbal, *The Family Laws of İslâm*, Zohora ts.
- SÖNMEZ** - Abidin, *Resulullah'ın Diplomatik Münasebetleri*, İst. 1984.
- STEPHAN-Ronard And Nondy**, *Ahl Al-Kitap*, Ceal, Amsterdam 1959.
- TABERÎ**, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir (ö. 310/922), *Tarihu'l-Ümem ve'l-Müluk*, (I-X), thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrâhim, Beyrut 1967.
- *Câmiu'l-Beyân an-Te'vili Ây'l-Kur'ân*, (I-XXX), Mısır 1903.
- TAHTÂVÎ**, İzzet, *Ehlüz-Zimme Vâcibâtihim fi'l-İslâm*, Mecelletü'l-ezher, Sayı 52 (7-8), Kahire 1980.
- TAHTÂVÎ**, Seyyid, *Benu İsrâil fi'l-Kur'ân*, yy. 1987.
- TIBWAI**, A.L. *Christians Under Muhammad And His First Two, Calips*, London 1961.

TISDALL; W.ST.Claire, *"The Book" Of The "People Of The Book"*, M.W. 1912.

USTA, Ahmet, *Hristiyanlıkta ve İslâmiyette Allah İnancı ve Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Dr. Tezi) Kayseri 1971.

WADDY, Charis, *The People Of The Book*, A. New Chapter In Co-Operation, The İslâmic Quarterly (VI) Sayı XXIII 1979.

WENSINCK, A.J., *Concordance Et Indices De La Tradition Musulmans*, (el-Mü'cemü'l-Müfhres li Elfâzı'l-Hadis) (I-VIII), İstanbul 1986.

YILDIRIM, Suat, - *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Ankara 1988.

YÜCETÜRK, Orhan Seyfi, *İslâm İnançları Açısından Hristiyanlık İnançları Üzerine Bir Araştırma* (Basılmamış Dr. Tezi) İzmir 1984.

ez-ZÜHEYLİ, Vehbe, *Âsâru'l-Harab fi'l-Fikhi'l-İslâmi*, Şam 1981.